

Sambeskatning av ektefeller

Kandidatnummer: 530

Leveringsfrist: 25.04.2008

Til sammen 16 513 ord

24.04.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>SAMBESKATNING AV EKTEFELLER</u>	<u>1</u>
1.1	Presentasjon av tema	1
1.2	Oversikt over den videre framstillingen	2
1.3	Metode	6
1.4	Historikk	8
<u>2</u>	<u>INDIVIDUELL LIGNING</u>	<u>10</u>
2.1	Alminnelig inntekt	11
2.2	Personinntekt	12
2.3	Formue	12
<u>3</u>	<u>LIGNING UNDER ETT</u>	<u>13</u>
3.1	Alminnelig inntekt	14
3.2	Personinntekt	15
3.3	Formue	15
<u>4</u>	<u>SÆRSKILT LIGNING</u>	<u>15</u>
4.1	Alminnelig inntekt	17
4.2	Personinntekt	18
4.3	Formue	18

5	<u>LIGNINGSMÅTENES KONSEKVENSER FOR SKATTENE – OG SKATTENES KONSEKVENSER FOR LIGNINGSMÅTE</u>	18
5.1	Kommune-, fylke- og fellesskatt	21
5.1.1	Minstefradrag	21
5.1.2	Personfradrag	22
5.1.3	Finnmarksfradrag	23
5.2	Toppskatt	24
5.3	Trygdeavgift	25
5.4	Formuesskatt	26
5.4.1	Fribeløpet i likvide midler, privat innbo og løsøre	27
5.5	Forvaltningens plikt til å ligne ektefellene særskilt	28
5.6	Ektefellenes rett til å kreve særskilt ligning	29
6	<u>SAMBESKATNINGENS TIDMESSIGE GRENSER</u>	30
6.1	Oversikt	31
6.2	Inntreden	31
6.2.1	Sambeskatning etter sktl. § 2-12 bokstav a andre punktum	32
6.3	Opphør ved samlivsbrudd	33
6.3.1	Skilsmisse	33
6.3.2	Separasjon og varig atskillelse	34
6.3.3	Nærmere om vilkåret ”levde varig atskilt”	34
6.4	Død	35
7	<u>ANSVAR FOR SKATTEN</u>	36
7.1	Individuell ligning	37

7.2	Ligning under ett	37
7.3	Fordeling av ansvaret ved ligning under ett	39
7.3.1	Kommune-, fylke- og fellesskatt	40
7.3.2	Toppskatt	41
7.3.3	Formuesskatt	41
7.3.4	Endringsligning	41
7.4	Særskilt ligning	41
8	<u>TILORDNING</u>	<u>42</u>
8.1	Inntekter	44
8.1.1	Arbeidsinntekter	44
8.1.2	Virksomhetsinntekter	45
8.1.3	Kapitalinntekter	46
8.2	Formue	47
8.3	Fradrag	47
9	<u>FELLES BEDRIFT – TILORDNING AV INNTEKTER FRA VIRKSOMHETER DER BEGGE EKTEFELLENE ER AKTIVE</u>	<u>49</u>
9.1	Bedriften	51
9.2	Overskuddet	52
9.3	Fordelingen	53
9.4	Dokumentasjon	55
10	<u>EKTEFELLEBEGREPET</u>	<u>56</u>
10.1	Nærmere om meldepliktige samboere	58
11	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>59</u>

1 Sambeskatning av ektefeller

1.1 Presentasjon av tema

I denne oppgaven vil jeg primært behandle sambeskatning av ektefeller ut fra et gjeldende rett-perspektiv. Jeg vil både redegjøre for hva sambeskatningen innebærer rettslig, og antyde hvordan den enkelte ektefelle – og ektefellene samlet – i ulike sammenhenger kommer ut økonomisk, avhengig av hvordan de lignes.

Sambeskatningens rettspolitiske sider kunne vært emne for en egen masteroppgave. Sammen med offentlige overføringer som kontantstøtte påvirker den lønnsomheten av inntektsgivende arbeid og dermed yrkesdeltagelsen blant kvinner.¹ Noen hensyn for og mot sambeskatning vil framkomme i avsnittet om historie. Og jeg vil rette et kritisk blikk på hvilke direkte økonomiske konsekvenser sambeskatningen har for den enkelte ektefelle, spesielt den som har lavest inntekt. Ellers vil jeg nøye meg med henvisning til andre rettskilder her.²

Reglene om sambeskatning gir ingen mening isolert sett. For å forstå hva de innebærer, forklare hvorfor de er som de er og for å få en oversikt over hvilke konsekvenser de har for ektefellene, må reglene ses i sammenheng med skatteretten for øvrig, spesielt satsstrukturen og regler om ansvar og tilordning.

¹ Og menn i den grad det er aktuelt for dem å være husfedre. Det er stort sett bare husmødre og deres ektefeller som drar nytte av reglene om sambeskatning, da en forutsetning for at det skal lønne seg å lignes under ett, er at den ene har ingen eller svært lav inntekt. De mange gifte uføre- og alderspensjonerte menn lignes vanligvis særskilt.

² Zimmer (1981) s. 11 følgende drøfter sambeskatningens rettspolitiske sider inngående. Se også Innstilling fra Utvalget til utredning av spørsmålet om særskilt ligning av ektefeller m.v. fra 1954 og NOU 1976:12.

Sambeskatningen er et unntak fra det alminnelige utgangspunktet i norsk rett om at hver skatteyder utgjør ett skattesubjekt. Enslige og de aller fleste samboere får beregnet skatten sin på grunnlag av egen formue og inntekt. De individbeskattes altså.

Etter skatteloven § 2-10 skal ektefeller som hovedregel ”lignes under ett for begges formue og inntekt”.

I denne oppgaven vil jeg undersøke når skattytere lignes under ett etter § 2-10 og når de lignes individuelt. – Fra § 2-10 gjelder det flere og svært forskjellige mer eller mindre betydningsfulle unntak. Det er heller ikke bare ektefeller som sambeskattes etter bestemmelsen.

Jeg vil også behandle hva det innebærer at ektefeller sambeskattes – og hva alternativet, individbeskatning, går ut på. Jeg vil både se på hva sambeskatningen og individbeskatningen innebærer i seg selv – det vil si for fastsettelsen av skattegrunnlagene – og på hvordan ligningsmåten har betydning ved anvendelsen av andre regelsett. Spesielt viktig er her regler om beregning av skattene – ligningsmåten og progresjonen i skattene er gjensidig avhengige av hverandre.

Foruten å beskrive reglene vil jeg tegne et bilde av hvordan den enkelte ektefelle – som ektefelle – får fastsatt sin skatt, fra hvordan de enkelte inntekts- og formuesposter fordeles mellom ektefellene til hvordan ansvaret for utlignet skatt blir fastlagt.

Prosessuelle regler vil jeg ikke behandle.

1.2 Oversikt over den videre framstillingen

I kapittel 2 behandler jeg individuell ligning. Jeg gjør først rede for hva det innebærer at skattytere blir lignet individuelt. Deretter gir jeg en oversikt over hvordan de tre alminnelige skattegrunnlagene alminnelig inntekt, personinntekt og formue blir fastsatt. Framstillingen av individuell ligning utgjør en referanseramme for senere behandling av

ligning under ett og særskilt ligning. Redegjørelsen for skattegrunnlagene danner en bakgrunn for framstillingen av de enkelte skattene i kapittel 5.

Først og fremst er det enslige og samboere som lignedes individuelt. Men også ektefeller kan bli lignet individuelt: Ektefeller som blir lignet særskilt, blir lignet individuelt for inntekten. Og alle ektefeller får fastsatt personinntekten sin individuelt. Ektefeller lignedes også individuelt i forbindelse med inngåelse og opphør av ekteskap.

På tilsvarende måte som i kapittel 2 gjør jeg i kapittel 3 rede for hva det innebærer at ektefeller blir lignet under ett, for inntekt og formue. Ligning under ett er den formelle hovedregelen for ligning av ektefeller etter sktl. § 2-10. Ettersom oppgavens tema er sambeskatning av ektefeller, er oppgavens kjerne her: Så å si alle drøftelser i denne oppgaven viser på en eller annen måte til framstillingen i dette kapittelet.

I 3.1, 3.2 og 3.3 gjør jeg rede for hvordan ektefellenes alminnelige inntekt, personinntekt og formue blir beregnet når de blir lignet under ett.

I kapittel 4 gjør jeg rede for særskilt ligning. Etter reglene om særskilt ligning blir ektefellene lignet individuelt for inntekten (men under ett for formuen). Særskilt ligning er den praktiske hovedregelen for ligning av ektefeller. Redegjørelsen for hva særskilt ligning innebærer består stort sett av henvisninger til kapittel 2 (for inntektens vedkommende) og kapittel 3 (for formuen). Jeg nevner likevel kort hvordan ektefellenes skattegrunnlag blir beregnet når de lignedes særskilt. I punkt 4.1 nevner jeg også adgangen til underskuddsfradrag etter sktl. § 6-3 tredje ledd. Dette har ikke direkte med sambeskatning å gjøre, men bestemmelsen viser ut en forskjell mellom ligning under ett og særskilt ligning av inntekt.

Ligningsmåten har ikke bare betydning for fastsettelse av skattegrunnlag, men også for utregning av skatten: Ved utformingen av progressive skatter er det på forskjellige måter og i varierende grad tatt hensyn til om skatten beregnes ut fra en eller to personers inntekt og

formue. Progresjonen i skatteberegningen avhenger altså av hvordan ektefellene er lignet. Dette er bakgrunnen for at regler om ligning under ett finnes, og for at det kan lønne seg for ektefellene å bli lignet under ett – eller særskilt. I kapittel 5 redegjør jeg for de forskjellige skattene: Jeg behandler hvordan de beregnes, på hvilken måte de er progressive og ikke minst hvordan ligningsmåten blir tatt hensyn til i progresjonen. Framstillingen bygger på redegjørelsen for skattegrunnlagene i kapittel 2 og 3.

Ektefellene blir kun lignet under ett for inntekten hvis dette medfører lavere samlet skatt enn særskilt ligning. Størrelsen på samlet skatt avhenger av hvordan ektefellene får utnyttet fradrag og beløp som skatlegges med reduserte satser – størrelsen av disse varierer som forklart rett ovenfor med ligningsmåten. Ligningsmåtene og progresjonen i skattene er altså gjensidig avhengig av hverandre. Til slutt i kapittel 5 redegjør jeg for når ektefellene blir lignet særskilt. Dette blir da en oppsummering av redegjørelsen for skattene i det samme kapittelet. – Ektefellene kan også bli lignet særskilt selv om dette medfører høyere samlet skatt enn ligning under ett. Reglene om dette behandles i punkt 5.6. Framstillingen viser til kapittel 7; her forklares det hvordan ansvarsreglene medfører at særskilt ligning kan være lønnsomt for den ene av ektefellene, men ulønnsomt for ektefellene samlet.

I kapittel 6 redegjør jeg for når sambeskatningen inntreer og opphører i forbindelse med inngåelse og opphør av ekteskap. Begrepet sambeskatning og ligning under ett inkluderer i dette kapittelet særskilt ligning. I punkt 6.2.1. behandles en egen hjemmel for ligning under ett – etter § 2-12 bokstav a andre punktum kan ektefellene kreve å bli lignet under ett for året ekteskapet blir inngått, vanligvis gjelder sambeskatningen først for året etter. Regelen blir gjerne sett på som en egen hjemmel for ligning under ett, men jeg ser regelen som et situasjonsvilkår og behandler den følgelig i forbindelse med behandlingen av sambeskatningens inntreden og opphør. I begynnelsen av kapittelet gir jeg en oversikt over de forskjellige inntreden- og opphørsgrunnene og hvordan ektefellene lignedes når de ikke lignedes under ett. Senere i kapittelet redegjør jeg nærmere for de enkelte inntredelses- og opphørsgrunnene.

I kapittel 7 behandler jeg spørsmål om hvem som har ansvar for utlignet skatt. Ved individuell ligning er dette ikke noe problem; den enkelte skattyter er her ansvarlig for skatten som er beregnet ut fra dennes inntekt og formue. Ved ligning under ett vil det framgå at ektefellene har et pro rata-ansvar for skatten. Hvordan ansvaret fordeles, blir behandlet i punkt 7.3. Det vil framgå her at skatten fordeles forholdsmessig etter ektefellenes inntekt og formue. Fordelingsreglene innebærer at ektefellen som har lavest inntekt og formue må betale mer skatt enn om denne hadde vært lignet individuelt – for ektefellen med høyest inntekt og formue blir stillingen motsatt. Fordelingsreglene fører altså til at det kan lønne seg for ektefellen med lavest inntekt å bli lignet særskilt til tross for at det er ulønnsomt for ektefellene samlet. Ansvarsspørsmål ved særskilt ligning blir behandlet til slutt. Som i kapittel 4 viser jeg til framstillingen av individuell ligning for inntektens vedkommende og til ligning under ett for formuens vedkommende.

I kapittel 8 behandler jeg tilordningsspørsmål. Tilordningsreglene kommer inn forut for spørsmålet om ligningsmåte – reglene er derfor de samme uansett hvordan ektefellene lignedes. Når jeg likevel behandler dem, er det delvis fordi reglene er som de er på grunn av reglene om ligningsmåten, delvis fordi kjennskap til tilordningen er nødvendig for å danne seg et bilde av hvordan ektefeller blir lignet og delvis fordi kunnskap om de generelle tilordningsreglene er nødvendige for å få noen forståelse av de spesielle tilordningsreglene for inntekt fra felles bedrift som behandles i kapittel 9. Jeg behandler tilordningsreglene for ektefellenes inntekter, formue og fradrag hver for seg. Jeg har ingen intensjoner om noen utførlig, kritisk gjennomgang av reglene. Intensjonsdybden er avspeilet ved tynn rettskildebruk, framstillingen er så å si bare basert på Lignings-ABC.

I kapittel 9 behandler jeg reglene om felles bedrift i sktl. § 2-11 tredje ledd. Dette er spesielle tilordningsregler for tilfellet at begge ektefeller er aktive i en bedrift som er eid av den ene eller begge ektefellene. Også disse er de samme uansett ligningsmåte, men reglene har sitt historiske opphav som skranke for særskilt ligning og er også plassert i § 2-11.

Først redegjør jeg for bakgrunnen for reglene og reglene i hovedtrekk, deretter behandler jeg mer fylldig enkelte sentrale spørsmål som reiser seg. Først behandler jeg hva slags bedrift inntektene må stamme fra for at reglene skal komme til anvendelse. Deretter behandler jeg hvordan overskuddet beregnes. Det mest spesielle med reglene er hvordan overskuddet fordeles mellom ektefellene – dette behandler jeg i punkt 9.3. Til slutt ser jeg på hvilke krav som stilles om dokumentasjon. I forbindelse med behandlingen av felles bedrift reiser det seg flere tvilsspørsmål. Lovteksten er uklar og mangelfull. I motsetning til for de andre problemstillingene jeg drøfter, finnes det flere dommer på området. I behandlingen av felles bedrift anvender jeg derfor flere rettskilder enn ellers i oppgaven.

Siste kapittel, kapittel 10, omhandler ektefellebegrepet i oppgaven. Det vil framgå at ektefellebegrepet i forbindelse med ligning av ektefeller inkluderer registrerte partnere og visse meldepliktige samboere. Begrepet meldepliktige samboere er noe komplisert og fordrer enn egen drøftelse.

1.3 Metode

I arbeidet med oppgaven har jeg anvendt vanlig juridisk metode.

Siden vi er inne på legalitetsprinsippets område og de fleste reglene jeg har behandlet er lovfestet, står loven sentralt.

Den sentrale metodiske utfordringen består i å skape en klar forståelse av og å se sammenhengene i regelverket. Reglene om sambeskatning av ektefeller er utpreget fragmentert: Bestemmelsene om ligningsmåte gir ingen mening i seg selv, men må ses i sammenheng med skattegrunnlag og skatter.

Ved de mest sentrale problemstillingene jeg behandler (spørsmålene om når sambeskatning og individbeskatning gjelder og spørsmålene om hva slags konsekvenser ligningsmåten har for skatteberegning og progresjon – se kapitlene 2 til 6), er lovtekst så å si enerådende

rettskilde. Loven reiser få tvilsspørsmål. I den grad de finnes, har jeg brukt forarbeider for å avklare disse.

Kapittel 7 om ansvar for skatt er dels basert på lovtekst, dels på alminnelige pengekravsrettslige regler.

Spørsmål om tilordning (se kapittel 8) har helt sikkert avstedkommet en del rettspraksis. Men for å ikke gjøre et noe perifert tema for vidløftig, har jeg stort sett bare bygget drøftelsen på Lignings-ABC.

Også kapittel 10 er lett å beskrive rettskildemessig: Også her bygger jeg på lovtekst og Lignings-ABC.

Tilbake står kapittel 9 om tilordning ved felles bedrift. Her er rettskildebildet svært rotete. Lovteksten reiser langt flere spørsmål enn svar. Forarbeidene gir visse pekepinner på hvordan den er å forstå, men også de viser seg å være mangelfulle. Det finnes noen få avklarende uttalelser fra skattedirektoratet og noen dommer. Reglene er også framstilt i juridisk teori, men jeg har ikke kunnet finne nyere grundige behandlinger av temaet. Så i framstillingen har jeg hatt mest nytte av Lignings-ABC. Jeg antar at det er forsvarlig å anse Lignings-ABC som kilde til praksis. Og så langt jeg har kunnet vurdere, ser framstillingen av reglene om felles bedrift i Lignings-ABC ut til å representere en god sammenfatning av øvrige rettskilder.

1.4 Historikk

Obligatorisk sambeskatning av ektefeller ble innført i 1921.³ Før det fantes ingen regler om ligning av ektefeller, men i praksis ble stort sett kvinnen skattlagt for sitt særeie og mannen for felleseiet og sitt særeie.

Sambeskatningen av ektefeller medførte at gifte kvinner ble skattlagt med mannens marginalsattesats. Etter hvert som progressive skatter økte i omfang, ble det stadig mer ulønnsomt for gifte kvinner å arbeide – kritikken økte tilsvarende. Fra 1948 ble det gitt et hustrufradrag i gifte kvinners inntekt som reduserte problemene noe. Samme år ble det også nedsatt et utvalg ”til utredning av spørsmålet om særskilt ligning og andre spørsmål i forbindelse med skattleggingen av ektefeller”. Utvalget ga sin innstilling i 1954.⁴

Følgende hensyn ble drøftet i spørsmålet om sambeskatningen skulle opprettholdes:

Styrken i det økonomiske fellesskapet mellom ektefeller, om det stred mot ”skattelovens prinsipp” å ligne ektefeller som begge hadde inntekt under ett, om ligning under ett førte til at produksjonslivet ble unndratt kvinnelig arbeidskraft, om fødselshyppigheten ble påvirket av om ektefeller ble lignet under ett eller ikke, om ligning under ett ville virke oppløsende på ekteskapet, om særskilt ligning av ektefeller ville lede til proformatransaksjoner og om særskilt ligning av ektefeller ville lede til at skattebyrden ble veltet over fra høye inntekter til lave.

Utvalget kom enstemmig til at sambeskatningen burde opprettholdes – fordi det økonomiske fellesskapet mellom ektefeller var så sterkt at ektefellenes skatteevne burde vurderes under ett.⁵ I stedet for å innføre særskilt ligning, ble det foreslått å lette ektefellenes skattebyrde gjennom progresjonen i skattene.

³ Foruten lover og forarbeider jeg har nevnt fortløpende, bygger framstillingen på Zimmer (2005) s. 389. Historikken bak ligning av ektefeller er også redegjort for i Innstilling fra Utvalget til utredning av spørsmålet om særskilt ligning av ektefeller m.v. fra 1954, i NOU 1976:12 og i Zimmer (1981) s. 13.

⁴ Innstilling fra Utvalget til utredning av spørsmålet om særskilt ligning av ektefeller m.v, 1954.

⁵ Innstilling fra Utvalget til utredning av spørsmålet om særskilt ligning av ektefeller m.v, 1954. s. 45 flg.

Regjeringen var i prinsippet av samme oppfatning⁶, men for å fremme yrkesdeltagelsen blant høytlønte kvinner⁷ ble det i 1959⁸ gitt adgang til at den av ektefellene som hadde lavest arbeidsinntekt og virksomhetsinntekt kunne kreve denne særskilt lignet. Retten til særskilt ligning av inntekter fra såkalt felles bedrift ble imidlertid begrenset. Mer om dette i kapittel 9.

Til tross for at likestillingen mellom menn og kvinner stadig ble bedret, forble sambeskatning av kapitalinntekter obligatorisk helt til 1992⁹. Årsaken var faren for at ektefellene ville omgå de progressive skattereglene ved skattemessig motiverte overføringer av kapital. Da adgangen til særskilt ligning av kapitalinntekter ble innført var endringen begrunnet i at kapitalinntekter etter skattereformen av samme år skulle skattlegges proporsjonalt.¹⁰

Fra 1992 er det altså adgang til særskilt ligning av all inntekt.

For formue, som fortsatt skattlegges progressivt, er ligning under ett fremdeles obligatorisk.

I NOU 2003:9 foreslås skatteklasse 2 i inntektsbeskatningen opphevet. Forslaget må innebære at sambeskatning av inntekt faller helt bort. Det uttales (på side 166 og 167) at flere momenter taler for opphevelse av skatteklasse 2: ”For det første har gjeldende skattesystem stadig blitt mer individbasert. Dette innebærer at samlet skatt i mindre grad enn tidligere påvirkes av familiemedlemmers valg mellom lønnet arbeid og hjemmearbeid. Et mest mulig individbasert skattesystem gir dessuten størst skattemessig likebehandling av

⁶ Ot.prp. nr 1 (1959) s. 8

⁷ Ot.prp. nr 1 (1959) s. 12

⁸ Lov av 19. juni 1959 nr 5

⁹ Lov 20. desember 1991 nr. 82.

¹⁰ Ot.prp. nr 3 (1991-1992) s. 9.

ulike husholdningstyper, uavhengig av samlivsmønster. En opphevelse av klasse 2 vil bl.a. fjerne forskjellsbehandlingen mellom ektepar som ligned i klasse 2 og samboerpar som er i samme situasjon som ligned i klasse 1.

Videre kan klasse 2 i noen grad svekke hjemmeværende ektefelles eller partners motiv til å arbeide. Dette skyldes hovedsakelig at klasse 2 innebærer en fordel for ektepar som velger å la den ene ektefellen være yrkespassiv. I tillegg innebærer systemet at marginals-katten vil være relativt høy for den hjemmeværende.(...)”

Reglene om sambeskatning har nær sammenheng med regler om progresjon i skattestrukturen. Disse reglene forandres imidlertid fra år til år – jeg anser det nytteløst å forsøke å redegjøre kort for den historiske utviklingen av disse.

2 Individuell ligning

Hovedregelen i skatteretten er at en hver fysisk person er et skattesubjekt, se skatteloven (sktl.) § 2-1 første ledd. Vil-kåret er at personen er bosatt i riket. Skatteplikten for personer bosatt i riket gjelder i utgangspunktet ”all formue og inntekt her i riket og i utlandet”, jfr. § 2-1 niende ledd. For inntektens vedkommende kalles dette globalinntektsprinsippet.

I oppgaven behandles ikke personer som ikke har full skatteplikt til riket, for eksempel fordi de er bosatt i utlandet, se § 2-3 første ledd.

I denne sammenheng er individuell ligning motsatsen til sambeskatning av ektefeller, som behandles i kapittel 3: Skattesubjektet er en person, ikke et ektepar.

Individuell ligning innebærer at skattegrunnlagene fastsettes ut fra den enkelte skattyters inntekts- og formuesforhold.

Individbeskatning er altså det alminnelige utgangspunktet – sambeskatning foretas kun der det foreligger særskilt hjemmel.¹¹

De viktigste gruppene skattesubjekter som lignes individuelt er enslige og samboende voksne.¹² Ektefeller som lignes hver for seg etter § 2-12¹³, blir også lignet individuelt. I tillegg vil ektefeller som lignes særskilt etter § 2-11, blir lignet individuelt for inntekten, se kapittel 4.

Ligningsmåten har betydning for progresjonen ved utregningen av en rekke skatter. Dette behandles nærmere i kapittel 5. Spørsmålet om ansvar volder ingen problemer – hver skattyter er ansvarlig for skatt beregnet ut fra egen inntekt. Se mer om ansvar i punkt 7.1.

Nedenfor behandler jeg for hvordan de enkelte skattegrunnlagene blir fastsatt når skattyterne blir lignet individuelt. Foruten å vise dette, tjener gjennomgangen av skattegrunnlagene som referanseramme for tilsvarende redegjørelser i kapittel 3 og 4. Det vil vise seg at alle skattytere lignes individuelt for personinntekten. – Hvordan skattene blir beregnet, etter at skattegrunnlagene er fastsatt, behandler jeg i kapittel 5.

2.1 Alminnelig inntekt

Hovedregelen om alminnelig inntekt står i sktl. § 5-1: ”Som skattepliktig inntekt anses enhver fordel vunnet ved arbeid, kapital eller virksomhet samt pensjon, føderåd og livrente.” I utgangspunktet er dermed alle slags inntekter er omfattet. Alminnelig inntekt er nettoinntekt. Det finnes nærmere regler om beregning av bruttoinntekt i sktl. kapittel 5 og om fradrag i kapittel 6.

¹¹ Andre eksempler på skattytere som sambeskattes er barn (som i visse tilfeller skal lignes med sine foreldre, eventuelt steforeldre, etter § 2-14) og avdøde, hvis inntekt og formue etter forholdene lignes sammen med dødsbo, enarving eller gjenlevende ektefelle, jfr. § 2-15.

¹² Visse meldepliktige samboere lignes likevel som ektefeller, jfr. § 2-16. Se kapittel 10.

¹³ Se avsnittene 6.2 og 6.3.2.

Alminnelig inntekt er grunnlag for fellesskatt til staten og inntektsskatt til kommunen og fylkeskommunen. Mer om beregning av disse skattene i 5.1.

Ved individuell ligning blir alminnelig inntekt beregnet ut fra hver enkelt skattyters inntekter og fradrag. Ektefeller og registrerte partnere har rett til fradrag for den andres eventuelle underskudd etter § 6-3 tredje ledd. Dette blir behandlet i punkt 4.1.

2.2 Personinntekt

Personinntekt utgjør bruttoinntekt av arbeid og uttrykkelig likestilte inntektskilder, se sktl. § 12-2. Etter § 12-1 er personinntekten ”grunnlag for utligning av toppskatt til staten og trygdeavgift til folketrygden”. Toppskatt behandles i avsnitt 5.2 og trygdeavgift i 5.3.

Om ektefellene lignes individuelt eller under ett er uten betydning for personinntekten, da denne fastsettes særskilt uavhengig av ligningsmåte, se § 12-3. Bakgrunnen for regelen er at personinntekten er utgangspunkt for beregning av pensjon, se folketrygdloven § 3-15.

2.3 Formue

”Skattepliktig formue fastsettes til omsetningsverdien pr. 1. januar i ligningsåret av skattyterens eiendeler med økonomisk verdi, med fradrag for gjeld som skattyteren hefter for,” jfr. sktl. § 4-1 første ledd. Presiseringer og unntak følger av senere paragrafer i samme kapittel.

Ved individbeskatning utgjør skattegrunnlaget altså, i samsvar med hovedregelen, ”skattyterens eiendeler (...) med fradrag for gjeld som skattyteren hefter for”.

Formuesskatten behandles i avsnitt 5.4.

3 Ligning under ett

”Ektefeller lignedes under ett for begges formue og inntekt når ikke annet er bestemt i denne lov,” jfr. sktl. § 2-10. Dette er den formelle hovedregelen om ligning av ektefeller.

Det at ektefellene ”lignedes under ett” vil si at skattemyndighetene legger sammen deres inntekter og formuer i forbindelse med skatteberegningen. Der den ene av ektefellene har (positiv) formue eller inntekt, mens den andre har gjeld eller underskudd, fører dette til at skattegrunnet for det enkelte året blir lavere enn det ville vært om ektefellene hadde vært lignet individuelt. For personer som blir lignet individuelt, kommer underskuddet i stedet til fradrag et tidligere eller senere år, se §§ 14-7 og 14-6.

Motsatt, der begge ektefellene har positiv formue eller inntekt blir det totale skattegrunnet høyere enn det ville vært om ektefellene hadde vært lignet individuelt. Dette vil være en ulempe i et system med progressive skatter, med mindre det er tatt høyde for sambeskatningen ved fastsettelsen av skattefrie beløp og beløp som skattlegges med reduserte satser. Som vi skal se i kapittel 5, er de fleste progressive skatter tilpasset det at to ektefeller utgjør ett skattegrunnlag. Dette er igjen bakgrunnen for at ligning under ett kan være lønnsomt for ektefellene: Der den ene har så lav inntekt at denne ikke får nyttiggjort seg skattefradragene på egen hånd, overføres i realiteten verdien av disse til ektefellen.

Når ektefeller lignedes under ett, oppstår det en fellesforpliktelse. Ansvar for denne må avklares. Ansvarsspørsmål ved ligning under ett behandles i punkt 7.2 og 7.3.

Sambeskatningen omfatter i utgangspunktet både skatt på formue og inntekt. Personinntekten er imidlertid unntatt etter § 12-3. Mer om dette nedenfor, i avsnitt 3.2. - Et vesentlig unntak følger også av § 2-11. Etter denne kan ektefellene bli lignet særskilt for deres alminnelige inntekt. Særskilt ligning behandles i kapittel 4.

I det følgende forutsetter jeg at begge ektefellene har full skatteplikt til riket, mer om dette i kapittel 2.

Nedenfor redegjør jeg for hvordan ektefeller som blir lignet under ett får fastsatt sine skattegrunnlag. Framstillingen bygger på tilsvarende framstilling i kapittel 2.

3.1 Alminnelig inntekt

Når ektefellene lignes under ett for alminnelig inntekt legges begge bruttoinntekter og fradrag sammen. Deretter trekkes fradrag fra bruttoinntekter, som forklart i avsnitt 2.1. Ektefellene får dermed ett felles skattegrunnlag.

Dersom begge ektefellene har høyere inntekter enn fradrag, blir den alminnelige inntekten de får ved ligning under ett like høy som den de til sammen hadde fått ved individuell ligning. Men siden ektefellene har ett felles skattegrunnlag ved ligning under ett og hvert sitt ved individuell ligning, blir skattegrunnlaget i snitt dobbelt så stort ved ligning under ett som ved individuell ligning.

Har derimot den ene ektefellen underskudd, trekkes dette fra i den andres nettoinntekt når de lignes under ett. Dette samlede skattegrunnlaget blir lavere enn skattegrunnlagene til sammen ville vært ved individuell ligning.¹⁴

For ektefeller og registrerte partnere følger fradragsrett for den enes underskudd i den andres inntekt også av sktl. § 6-3, 3. ledd. Denne bestemmelsen behandles i avsnitt 4.1.

Skatt av alminnelig inntekt behandles i punkt 5.1.

¹⁴ Skattyterne ville ved individuell ligning hatt adgang til å fram- eller tilbakeføre underskudd etter §§ 14-6 og 14-7.

3.2 **Personinntekt**

”Har begge ektefellene personinntekt, skal personinntekten fastsettes særskilt for hver av dem,” jfr. sktl. § 12-3. Personinntekt er dermed unntatt fra sambeskatningen. For begrunnelse for regelen, se punkt 2.2.

Til tross for at toppskatten etter ssv. § 3-1 beregnes ut fra personinntekt, har ektefeller som lignedes under ett felles skattefritt beløp og beløp som skattlegges med lav sats ved beregning av denne. Mer om toppskatt i avsnitt 5.2.

3.3 **Formue**

Som nevnt i 2.3 fastsettes formuen etter sktl. § 4-1 til ”omsetningsverdien pr. 1. januar i ligningsåret av skattyterens eiendeler med økonomisk verdi, med fradrag for gjeld som skattyteren hefter for”. Sammenholdt med § 2-10 innebærer dette at ektefellenes bruttoformuer (”eiendeler med økonomisk verdi”) regnes sammen, og at det gis fradrag for deres samlede gjeld.

Der begge har positiv formue blir skattegrunnlaget like høyt som ektefellenes skattegrunnlag til sammen hadde vært hvis de hadde vært lignet individuelt. Der den ene har negativ formue mens den andre har positiv, blir det lavere. Tilsvarende som for alminnelig inntekt, altså.

Formuesskatten behandles i punkt 5.4.

4 **Særskilt ligning**

Sktl. § 2-11 første og andre ledd hjemler et vesentlig unntak fra hovedregelen om sambeskatning i § 2-10:

”Har begge ektefeller inntekt, kan hver av dem kreve at inntekten lignedes særskilt.

Særskilt ligning gjennomføres også uten at ektefellene har fremsatt krav om det, hvis det gir lavere eller samme samlede skatt som ligning under ett.”

Lignes ektefellene særskilt, blir de lignet individuelt for inntekten og under ett for formuen: Når det gjelder ektefellenes inntekter, følger det direkte av § 2-11 at disse ikke regnes sammen til ett skattegrunnlag. Inntekten beregnes altså på samme måte som for enslige, se punkt 2.1 og 2.2.¹⁵

For formuen finnes ingen hjemmel for særskilt ligning; ektefellene lignes alltid under ett for denne i samsvar med hovedregelen i § 2-10. Reglene om ligning under ett av formue er behandlet i 3.3.

Ved beregningen av progressive skatter kommer særskilt lignede i samme klasse som enslige for inntektsskatter og som ektefeller som lignes under ett for formuesskatter; generelt er kriteriet for hvilken klasse skattyterne kommer i hvordan de lignes for det aktuelle skattegrunnlag. Se kapittel 5.

Det avgjørende kriteriet for om ektefeller blir lignet særskilt eller under ett for inntekten, vil vanligvis være hva som medfører lavest samlet skatt, se § 2-11 andre ledd. Dette vil igjen avhenge av størrelsen på ektefellenes samlede inntekter og hvordan disse er fordelt mellom dem. Disse spørsmålene behandler jeg i kapittel 5: I punkt 5.1 og 5.2 redegjør jeg for hvilke følger det har for regler om progresjon og i hvilken grad ektefeller får utnyttet skattefrie beløp og lignende om de blir lignet under ett og særskilt. I punkt 5.5 og 5.6, behandles spørsmålet om når ektefellene lignes særskilt mer eksplisitt.

Ansvarsspørsmål ved særskilt ligning behandles i punkt 7.4.

¹⁵ Personinntekten fastsettes etter § 12-3 særskilt uansett hvordan ektefellene lignes. Se punkt 3.2.

Nedenfor behandler jeg hvordan skattegrunnlagene blir fastsatt ved særskilt ligning. Behandlingen vil stort sett innebære henvisninger til kapittel 2 og 3.

I forbindelse med fastsettelse av alminnelig inntekt drøfter jeg betydningen av underskuddsfradrag etter sktl. § 6-3 tredje ledd. Bestemmelsen gjelder uansett ligningsmåte, men har ingen betydning ved ligning under ett. Den behandles her og ikke i kapittel 2, siden kapittel 2 primært framstår som en redegjørelse av hvordan enslige og samboere blir lignet og siden jeg er usikker på om bestemmelsen gjelder ektefeller som blir lignet hver for seg.

4.1 Alminnelig inntekt

Når ektefellene blir lignet særskilt får de fastsatt alminnelig inntekt hver for seg, på samme måte som enslige. Se punkt 2.1.

Hvis ektefellene skulle kreve særskilt ligning til tross for at den ene av dem har underskudd, vil underskuddet bli trukket fra i den andre ektefelles inntekt etter sktl. § 6-3 tredje ledd.¹⁶ Bestemmelsen gjelder uavhengig av ligningsmåten, men kan kun ha selvstendig rettslig betydning når ektefellene blir lignet individuelt for inntekten. Ligning under ett innebærer jo blant annet at underskudd den ene måtte ha blir trukket fra i den andres inntekt. Se 3.1.

Underskuddsfradrag etter § 6-3 tredje ledd er neppe særlig praktisk når ektefellene blir lignet særskilt; på grunn av utformingen av progresjonen vil det være svært ulønnsomt å kreve særskilt ligning. Bestemmelsen har muligens større betydning når ektefellene blir lignet hver for seg etter § 2-12, se kapittel 6. Jeg har ikke hatt anledning til å undersøke om bestemmelsen gjelder i slike tilfeller.

¹⁶ Bestemmelsen gjelder kun underskudd oppstått samme år; underskudd oppstått i tidligere og senere år fradras i skattyterens egne inntekter ved fram- eller tilbakeføring etter §§ 14-6 og 14-7.

§ 6-3 tredje ledd gjelder kun ektefeller og registrerte partnere, ikke meldepliktige samboere.¹⁷

4.2 Personinntekt

Ordlyden i sktl. § 2-11 omfatter også ektefellenes personinntekt. Som nevnt i 2.2 fastsettes imidlertid personinntekten særskilt uavhengig av hvordan ektefellene lignes for øvrig, se § 12-3. Om ektefellene lignes særskilt eller under ett har dermed ingen betydning for fastsettelse av denne.

4.3 Formue

Som nevnt omfatter særskilt ligning etter ordlyden i sktl. § 2-11 kun inntekt. Særskilt lignede ektefeller lignes derfor under ett for formuen, i samsvar med hovedregelen i § 2-10. Se avsnitt 3.3.

5 Ligningsmåtenes konsekvenser for skattene – og skattenes konsekvenser for ligningsmåte

I dette kapittelet er de overordnede problemstillingene hvordan ligningsmåten er tatt hensyn til ved utformingen av progresjonen i de alminnelige skattene og i hvilke tilfeller ektefeller blir lignet særskilt for inntekten. Først i innledningen ser jeg på framstillingen av progresjonen. Framstillingen av særskilt ligning tar jeg til slutt.

Formålet med punktene 5.1, 5.2, 5.3 og 5.4 er dels å undersøke hvordan ligningsmåten er tatt hensyn til – i seg selv, dels å se hvordan skattyterne kommer økonomisk ut avhengig av hvordan de lignes – dette avhenger av inntektens og formuens størrelse og fordeling

¹⁷ Om ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere, se kapittel 10.

mellom ektefellene, og dels å gi en bakgrunn for behandlingen av når ektefeller lignedes særskilt etter sktl. § 2-11 andre ledd.

I redegjørelsen for hver skatt spør jeg om hva skatten beregnes ut fra, hvem skatten tilfaller, hvor høy skatten er, og viktigst: om skatten er progressiv. Er skatten progressiv, hvordan er progresjonen utformet og hvordan tar den hensyn til ligningsmåte?

Skattegrunnlagene skattene beregnes ut fra har jeg redegjort for i forbindelse med behandlingen av de forskjellige ligningsmåtene. Se kapitlene ovenfor, spesielt punktene 2.1, 2.2 og 2.3. Strukturen i kapitlet her, følger strukturen i disse kapitlene: Først behandles skatt på alminnelig inntekt, så skatt på personinntekt og til slutt formuesskatt.

Det vil vise seg at personfradraget og finnmarksfradraget i kommune-, fylkes- og fellesskatten, samt bunnfradrag og beløp som skattlegges med redusert sats i formuesskatten er utformet slik at det enten er likegyldig eller gunstig for ektefeller å bli lignet under ett (unntak gjelder for fribeløp i formuen som jeg kommer til om litt): Med hensyn til disse fradragene er det ingen ting å tape på å bli lignet under ett; fradragene er dobbelt så høye for ektefeller som blir lignet under ett som for skattytere som blir lignet individuelt (herunder særskilt). Og dersom den ene ektefellen har så lav inntekt eller formue at denne ikke får utnyttet fradragene selv, vil ligning under ett være gunstig siden verdien av disse i realiteten da blir overført til den andre.

Minstefradraget i alminnelig inntekt og det skattefrie beløpet i trygdeavgiften følger individet – for beregningen av disse er ligningsmåten fullstendig likegyldig.

Ved ligning under ett beregnes toppskatten ut fra begge ektefellenes personinntekt. Samtidig er det skattefrie beløpet i denne og beløpet som skattlegges med redusert sats like høyt som for skattytere som blir lignet individuelt (herunder ektefeller som blir lignet særskilt). Progresjonen medfører altså at ligning under ett vil være ugunstig for ektefellene, forutsatt at begge har inntekt og at denne samlet er har så høy at de må betale toppskatt. –

På grunn av reglene om særskilt ligning er det de færreste ektefeller som taper på at progresjonen i toppskatt er utformet som den er.

Den eneste bestemmelsen som faktisk diskriminerer gifte, er sktl. § 4-20 første ledd om fribeløp i likvide midler, privat innbo og løsøre. Fribeløpet er like stort uansett ligningsmåte, og ektefeller kommer seg ikke unna regelen siden det er obligatorisk med ligning under ett av formue.

Siste del av dette kapittelet omhandler vilkår for særskilt ligning av inntekt. Forvaltningens plikt til å ligne ektefellene særskilt framstilles i punkt 5.5 mens ektefellenes rett til å kreve særskilt ligning framstilles i punkt 5.6. Hva særskilt ligning innebærer, er behandlet i kapittel 4.

Forvaltningen skal ligne ektefellene særskilt for inntekten der dette medfører ”lavere eller samme samlede skatt som ligning under ett”, jfr. sktl. § 2-11 andre ledd. Hvorvidt ektefellene blir lignet under ett eller særskilt, vil avhenge av størrelsen på og fordelingen av ektefellenes inntekt, samt de til enhver tid gjeldende regler om satsstruktur og progresjon. Satsstrukturen og progresjonen for inntektsskatter er gjennomgått i punktene 5.1, 5.2 og 5.3, så punkt 5.5 blir delvis en oppsummering av disse punktene.

§ 2-11 andre ledd, den normale inntektsstørrelsen og –fordelingen mellom ektefeller, samt reglene om satsstruktur og progresjon som gjelder i dag, medfører at de aller fleste ektefeller nå blir lignet særskilt.

Ektefellenes rett til å kreve særskilt ligning etter § 2-11 første ledd er dermed i praksis begrenset til tilfeller hvor dette vil medføre høyere skatt enn ligning under ett for ektefellene samlet. Om det ikke er økonomisk lønnsomt for ektefellene samlet å bli lignet under ett, kan det på grunn av reglene om ansvar for skatten som blir gjennomgått i kapittel 7 være det for ektefellen som har lavest inntekt.

5.1 Kommune-, fylke- og fellesskatt

Fellesskatt til staten og inntektsskatt til kommunen og fylkeskommunen beregnes ut fra alminnelig inntekt. Dette følger av at personinntekt etter sktl. § 12-1 kun er grunnlag for toppskatt og trygdeavgift.¹⁸

Etter ssv. § 3-2 (som er gitt med hjemmel i sktl. § 15-2 første ledd) utgjør fellesskatten 9,8 % for personer bosatt i Finnmark og visse kommuner i Nord-Troms¹⁹, og 13,3 % for andre. Maksimumssatsen for skatt til fylkeskommunen er på 2,65 %, jfr. ssv. § 3-9 første ledd første punktum. For skatt til kommunen er den på 12,05 %, se bestemmelsens andre punktum. Etter andre ledd gjelder maksimumssatsene ”med mindre fylkestinget eller kommunestyret vedtar lavere satser”. Dette skjer visstnok ikke noe sted.²⁰ Samlet utgjør skatt på alminnelig inntekt altså 28 %, i Nord-Troms og Finnmark 24,5 %.

Kommune-, fylke- og fellesskatt betegnes vanligvis som proporsjonale skatter. Men før de beregnes, trekkes personfradrag og ”særskilt fradrag i alminnelig inntekt i Finnmark og Nord-Troms” fra alminnelig inntekt. Også minstefradraget, som beregnes i forbindelse med fastsettelse av alminnelig inntekt, utgjør et progressivt element i disse skattene.

5.1.1 Minstefradrag

Minstefradraget gis etter sktl. § 6-30 første ledd i arbeidsinntekter, pensjoner og visse andre ytelser (se § 6-31) for å dekke kostnader skattyteren har hatt til å ”erhverve, vedlikeholde eller sikre” inntektene, ”med mindre skattyteren har hatt større faktiske kostnader”.

Hvordan minstefradraget beregnes, framgår av sktl. § 6-32 og ssv. § 6-1.

¹⁸ Se også Zimmer (2005) s. 82.

¹⁹ ”Karlsøy, Kvæningen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord”

²⁰ Zimmer (2005) s. 84.

For tiden gjelder en minstesats på 31 800 kroner og en maksimalsats på 67 000 kroner, se ssv. § 6-1 første ledd.²¹ Dette innebærer at minstefradraget ikke bare sjablongmessig dekker kostnader knyttet til ervervelse av inntekt, men at det også utgjør en del av den progressive satsstrukturen.

Etter sktl. § 6-32 andre ledd første punktum beregnes minstefradraget særskilt for hver ektefelle som ligned under ett. Dette innebærer at det ikke har noen betydning for minstefradragets størrelse hvordan ektefellene ligned.

5.1.2 Personfradrag

”Personlig skattyter skal ha personfradrag i alminnelig inntekt,” jfr. sktl. § 15-4 første ledd første punktum.

Personfradraget medfører at det ikke skal betales kommuneskatt og fellesskatt til staten av de aller laveste (delene av) inntektene. Fradraget utgjør et progressivt element i en ellers proporsjonal skatt: Personfradraget blir jo en stadig mindre del av inntekten jo høyere inntekten er. Fradraget er for tiden på 38 850 kroner i klasse 1 og 77 700 kroner i klasse 2, se ssv. § 6-3.

Personfradrag i klasse 2 gis etter sktl. § 15-4 andre ledd bokstav a til ”ektefeller som ligned under ett for begges samlede formue og inntekt” og etter bokstav b til enslige forsørgere av barn. ”Andre personlige skattytere enn nevnt i annet ledd skal ha personfradrag i klasse 1,” jfr. tredje ledd.

Det er altså et vilkår for å få personfradrag i klasse 2 at ektefellene ligned under ett både for formue og inntekt. Ektefeller som ligned under ett i samsvar med hovedregelen § 2-10

²¹ For pensjonsinntekt er de tilsvarende beløp 4000 og 56 100 kroner, se bestemmelsens andre ledd.

oppfyller vilkåret, og får personfradrag i klasse 2.²² Når ektefellene ligned særskilt, ligned de kun under ett for formuen. De får derfor personfradrag i klasse 1. Det samme gjelder skattytere som fullt ut ligned individuelt. Jeg forutsetter at skattyterne ikke av andre grunner ligned i klasse 2.²³

Personfradraget er en viktig årsak til at fullstendig sambeskatning er lønnsomt der den ene ektefellen har lav eller ingen inntekt: Dersom den ene har alminnelig inntekt høy nok til å nyttiggjøre seg fradraget i klasse 2, mens den andres alminnelige inntekt er på 0 kroner²⁴, vil ektefellene (forutsatt at de ikke er bosatt i Finnmark eller Nord-Troms) tape 10 878 kroner²⁵ på å kreve særskilt ligning for 2008.

5.1.3 Finnmarksfradrag

”Særskilt fradrag i alminnelig inntekt i Finnmark og Nord-Troms”, vanligvis kalt finnmarksfradraget, gis i alminnelig inntekt til personer som får fastsatt personfradrag i en kommune i Finnmark eller i visse kommuner i Nord-Troms²⁶, se sktl. § 15-5 første ledd.

Frdraget er på 15 000 kroner i klasse 1 og 30 000 kroner i klasse 2, og gis i alminnelig inntekt, jfr. andre ledd. Klassene tilsvarer skatteklassene som etter § 15-4 gjelder ved beregning av personfradrag, se § 15-5 fjerde ledd.

²² ”Begges samlede (...) inntekt” må vise til alminnelig inntekt. Som nevnt fastsettes personinntekten i alle tilfeller særskilt etter § 12-3. Uttrykket innebærer en avgrensning mot ektefeller som ligned særskilt.

²³ Foruten til enslige forsørgere av barn og ektefeller som ligned under ett kan det gis personfradrag i klasse 2 til ektefeller som forsørger tidligere ektefelle, jfr. § 15-4 fjerde ledd. I visse tilfeller kan det også gis personfradrag i klasse 2 i forbindelse med dødsfall, se femte ledd.

²⁴ Denne kan likevel ha en viss inntekt. I alminnelig inntekt er blant annet minstefradraget trukket fra.

²⁵ 38 850 kroner (differansen mellom personfradrag i klasse 2 og i klasse 1, se ssv. § 6-3) multiplisert med 28 % (skattesatsen for kommune-, fylke- og fellesskatt).

²⁶ Karlsøy, Kvænangen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy eller Storfjord

Også finnmarksfradragets størrelse avhenger dermed av om ektefellene fullt ut lignedes under ett eller ei.

For personer som lignedes særskilt eller individuelt er finnmarksfradraget altså på 15 000 kroner. For ektefeller som lignedes under ett er det på 30 000 kroner.

Ektefeller bosatt i en av kommunene hvor det gis finnmarksfradrag, vil tape 13 193 kroner på å kreve særskilt ligning²⁷, dersom den ene ektefellen har alminnelig inntekt høy nok til å nyttiggjøre seg personfradrag og finnmarksfradrag i klasse 2, mens den andres alminnelige inntekt er på 0 kroner.

5.2 Toppskatt

”Personlig skattyter skal av personinntekt fastsatt etter skatteloven kapittel 12, svare toppskatt til staten med 9 % for den delen av inntekten som overstiger 420 000 kroner, og med 12 % for den delen av inntekten som oversiger 682 500 kroner i klasse 0, 1 og 2,” jfr. ssv. § 3-1 første ledd.

For skattytere bosatt i Finnmark eller visse kommuner i Nord-Troms²⁸ er toppskatten for inntekter mellom 420 000 og 682 500 kroner på 7 %, se § 3-1 andre ledd.

Skatteklassene det henvises til er de samme som gjelder ved beregning av personfradrag, se § 1-3 og punkt 5.1.2.

Lignede ektefellene under ett, beregnes toppskatten ut fra deres samlede personinntekt. Dette er et unntak fra sktl. § 12-3 som må sies å følge av systemet i ssv. § 3-1, uten at det er

²⁷ Summen av differansene mellom henholdsvis finnmarksfradrag og personfradrag i klasse 2 og 1 (15 000 og 38 850 kroner), multiplisert med skattesatsen for alminnelig inntekt i disse kommunene (24,5 %, se punkt 5.1).

²⁸ Karlsøy, Kvænangen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy eller Storfjord

uttrykt klart.²⁹ Beløpsgrensene for skattefritt beløp og beløp som skattlegges med lav sats er de samme uansett klasse; det blir altså ikke tatt hensyn til at skattegrunnlaget består av to personers inntekt.

For ektefeller som lignes særskilt (og personer som lignes individuelt) beregnes toppskatten ut fra hver skattyters inntekt, men som sagt med lik progresjon som for ektefeller som lignes under ett. Samlet får de da dobbelt så stort fribeløp og dobbelt så stort beløp som skattlegges med redusert sats som de ville fått hvis de hadde vært lignet under ett. Forutsatt at begge har inntekt (og at denne samlet overgår fribeløpet i toppskatten), vil skatten da falle helt eller delvis bort. Dette er årsaken til at det normalt vil være lønnsomt for ektefeller å lignes særskilt.³⁰

Har begge ektefellene en inntekt på 350 000 kroner, ville de måtte betale 25 725 kroner i toppskatt hvis de hadde vært lignet under ett.³¹ Ved særskilt ligning betaler de ingenting.³² Har de høyere inntekt, er det enda mer å spare på å bli lignet særskilt.

5.3 Trygdeavgift

”Trygdeavgift fastsettes i prosent av personinntekt etter skatteloven § 12-2,” jfr. ftrl. § 23-3 første ledd.

Det gjelder forskjellige satser for forskjellige inntekter. For oversikt over de ulike inntektsgruppene, se bestemmelsens andre og tredje ledd. Stortinget fastsetter satsene hvert år med hjemmel i sjette ledd. For tiden utgjør lav sats 3 %, mellomtsats 7,8 % og høy sats

²⁹ Se også Zimmer (2005) s. 388.

³⁰ Mer om når det er lønnsomt å bli lignet særskilt i punkt 5.5.

³¹ Samlet personinntekt blir i eksempelet på 700 000 kroner. For inntekten mellom 420 000 og 682 500 kroner skulle ektefellene betalt 9 % toppskatt, det vil si 23 625 kroner. For inntekten over 682 500 kroner skulle de betalt 12 %, det vil si 2100 kroner. Jeg forutsetter at ektefellene ikke er bosatt i Finnmark eller områdene i Nord-Troms hvor det er lavere satser.

³² Hver ektefelles personinntekt er godt under fribeløpet på 400 000 kroner.

11,0 %, jfr. Stortingsvedtak om fastsetting av avgifter mv. til folketrygden for 2008 § 2 bokstavene a, b og c.

I utgangspunktet skal det betales trygdeavgift fra første krone. Ftrl. § 23-3 fjerde ledd første punktum oppstiller likevel et fribeløp for inntekter under 39 600 kroner. Regelen fører til at skattytere som lignes individuelt og har lavere inntekter enn dette helt slipper å betale skatt. Tilsvarende gjelder for skattytere som lignes særskilt, dersom de ikke har formue. Om hvorfor ektefeller som lignes under ett, til tross for fribeløpet, må betale skatt³³, se 7.3.

For å hindre at marginals-katten blir altfor høy ved inntekt rett over dette beløpet, gjelder en overgangsregel etter fjerde ledd andre punktum: ”Avgiften må ikke utgjøre mer enn 25 pst av den del av inntekten som overstiger 39 600 kroner.”

Etter femte ledd skal trygdeavgiften ”fastsettes samlet” for ektefeller ”som har felles skatteoppgjør”. Etersom skatten nå alltid blir fordelt etter sktl. § 2-13 (se 7.1), har denne bestemmelsen imidlertid ingen betydning – trygdeavgift blir alltid utlignet på hver person.

Om ektefellene blir lignet individuelt, særskilt eller under ett har altså ingen betydning for trygdeavgiften.

5.4 Formuesskatt

Formuesskatt til staten er hjemlet i ssv. § 2-1:

”Personlig skattyter (...) svarer formuesskatt til staten av den del av skattyterens samlede antatte formue som overstiger 350 000 kroner. Satsen skal være 0,2 % av de første 190 000 kroner, og 0,4 % av det overskytende beløp.”

Ektefeller som lignes under ett for begge formue, jf. skatteloven § 2-10, svarer formuesskatt til staten av den del av ektefellenes samlede antatte formue som overstiger

³³ forutsatt at begge har en viss inntekt

700 000 kroner. Satsen skal være 0,2 % av de første 380 000 kroner, og 0,4 % av det overskytende beløp.”

Tilsvarende bestemmelser for formuesskatt til kommunene finnes i § 2-3:

”Det svares formuesskatt til kommunen(...). Skattyter som har krav på personfradrag etter skatteloven § 15-4 skal ha et fradrag i formuen på 350 000 kroner. For ektefeller som lignes under ett for begges formue, jf. skatteloven § 2-10, skal fradraget være 700 000 kroner.

(...) Satsen for formuesskatt til kommunene må ikke være høyere enn 0,7 %.

Maksimumssatsen gjelder når ikke lavere sats er vedtatt av kommunen.”

Avgjørende for beløpsgrensene for skattefri formue og formue som skattlegges med redusert sats, er for begge skattene hvordan skattyterne lignes for formuen. Både ektefeller som lignes under ett etter hovedregelen i § 2-10 og ektefeller som lignes særskilt etter § 2-11, lignes under ett for denne og har altså rett til dobbelt så høye fradrag m.v. som skattytere som lignes individuelt.

Den unntaksfrie sambeskatningen av formue er derfor som regel ingen ulempe for ektefellene.³⁴ Unntak kan gjelde dersom ektefellene har likvide midler, privat innbo og løsøre til en høyere verdi enn fribeløpet. Mer om dette rett nedenfor.

5.4.1 **Fribeløpet i likvide midler, privat innbo og løsøre**

”Personlig skattyters formue i

- a. kontanter, sjekker, bankremitter eller andre likvide midler medregnes bare med den del som overstiger 3.000 kroner,
- b. privat innbo og løsøre, unntatt motorkjøretøy, campingvogn og lystfartøy, medregnes bare med den del av samlet verdi som overstiger 100.000 kroner,”

jfr. sktl. § 4-20 første ledd.

³⁴ Derimot kan den være en fordel, siden gjeld den ene har kan komme til fradrag i den andres formue.

Takseringsreglene ("Forskrift av 13. desember 2007 nr. 1531 om taksering av formues-, inntekts- og fradragsposter til bruk ved likningen for inntektsåret 2007", gitt i medhold av ligningsloven § 7-1) § 1-1-5 første og andre ledd medfører at fribeløpet for privat innbo og løsøre innebærer en forsikringsverdi, eventuelt antatt gjenanskaffelsesverdi, på 1 000 000 kroner. For båter gjelder spesielle regler, se tredje ledd.

Etter sktl. § 4-20 andre ledd har "ektefeller som lignes under ett" ett felles fribeløp. Uttrykket må trolig referere seg til ektefeller som lignes under ett for formuen, og dermed inkludere ektefeller som lignes særskilt. Ektefellene er jo "personer som lignes under ett" selv om de ikke lignes under ett for inntekten. Og fribeløpet gjelder ligning av formue.

Ektefeller som lignes under ett, ektefeller som lignes særskilt og skattytere som lignes individuelt har altså like stort fribeløp i likvide midler, privat innbo og løsøre

Dersom ektefellene har likvide midler, privat innbo og løsøre til en høyere verdi enn fribeløpet, vil den obligatoriske formuesskatten kunne være til ulempe for ektefellene. Dette forutsetter at de samlet har så høy nettoformue at de må betale formuesskatt, og at denne er så jevnt fordelt mellom dem at den ene ektefellen ikke drar vesentlig nytte av skattefritt beløp og beløp som skattlegges med lav sats (se 5.4) som ellers ville tilfalt den andre.

5.5 Forvaltningens plikt til å ligne ektefellene særskilt

I kapittel 4 og flere steder ellers i oppgaven har jeg behandlet rettsvirkninger av at ektefellenes inntekt blir lignet særskilt. I dette avsnittet og det neste vil jeg behandle vilkårene.

Etter sktl. § 2-11 første ledd har ektefellene en generell rett til å kreve særskilt ligning. Dette er imidlertid lite praktisk: Etter andre ledd skal skattekontoret gjennomføre særskilt ligning "også uten at ektefellene har fremsatt krav om det, hvis det gir lavere eller samme samlede skatt som ligning under ett". Skattekontoret har altså plikt til å ligne ektefellene

særskilt av eget tiltak i alle tilfeller hvor det for ektefellene samlet vil være økonomisk lønnsomt eller likegyldig.

Hvorvidt dette er tilfelle, framgår av punktene 5.1, 5.2 og 5.3, hvor jeg har sammenlignet de økonomiske konsekvensene av særskilt ligning med ligning under ett for hver enkelt inntektsskatt. Det er på tide å samle trådene:

Særskilt ligning vil medføre lavere eller like høy samlet skatt for ektefellene som ligning under ett i alle tilfeller hvor begge har alminnelig inntekt høy nok til å overstige personfradrag og eventuelt finnmaksfradrag. Gunstig vil det normalt være å lignes særskilt der personinntekten samlet er så høy at de ellers måtte betale toppskatt. Har ektefellene samlet så høy inntekt at den overstiger skattefritt beløp for toppskatt, samtidig som den enes inntekt er så lav at de ikke får nyttiggjort seg personfradrag (og eventuelt finnmaksfradrag) ved særskilt ligning, vil lønnsomheten avhenge av forholdet mellom inntektene.

Det er altså bare der den ene ektefellen har så lav inntekt at denne ikke får nyttiggjort seg person- og finnmaksfradrag på egenhånd ektefellene skal lignes under ett.

5.6 Ektefellenes rett til å kreve særskilt ligning

Ektefellenes rett til å kreve særskilt ligning av inntekten etter sktl. § 2-11 første ledd har dermed ingen betydning annet enn i tilfeller hvor ektefellene får høyere samlet skatt ved å bli lignet særskilt enn under ett.

Hvorfor skulle så ektefellene ønske å kreve særskilt ligning?

Reglene om fordeling av skatt mellom ektefellene kan gjøre særskilt ligning lønnsomt for den ene av dem: Som det vil framgå av avsnitt 7.3, skal begge ektefellene betale en like stor andel av inntekten og formuen sin i skatt hvis de lignes under ett. Ved å kreve særskilt ligning vil den med lavest inntekt oppnå en lavere skatteprosent – inntekten skattlegges i tilfelle som om ektefellen hadde vært enslig. Se kapittel 7.4.

Som det framgår av ordlyden i § 2-11 første ledd tilkommer retten til å kreve særskilt ligning begge ektefellene.

6 Sambeskatningens tidmessige grenser

I kapitlene ovenfor har jeg redegjort for hva de forskjellige ligningsmåtene innebærer i seg selv, hvilke konsekvenser ektefellenes ligningsmåte har for skatteberegningen og hvorvidt ektefeller skal lignes under ett eller særskilt. I dette kapitlet er spørsmålet når sambeskatningen av ektefeller inntreffer og opphører; det vil si når ektefellene går fra å bli lignet individuelt til å bli lignet under ett, og fra å bli lignet under ett til å bli lignet individuelt igjen. I denne sammenheng omfatter begrepene sambeskatning og ligning under ett også særskilt ligning.

Rett nedenfor gir jeg en kort oversikt over grensene for sambeskatningen og konsekvensene av at ektefellene befinner seg på den ene eller andre siden av disse. Deretter behandler jeg mer systematisk de forskjellige situasjonsvilkårene for sambeskatningens inntreden og opphør i forbindelse med inngåelse av ekteskap, opphør av ekteskap ved samlivsbrudd og opphør av ekteskap ved død.

I forbindelse med inngåelse av ekteskap kan ektefellen som har lavest alminnelig inntekt kreve å bli lignet under ett på et tidligere tidspunkt enn sambeskatningen ellers ville inntrådt, jfr. sktl. § 2-12 bokstav a andre punktum. Bestemmelsen sidestilles til tider med § 2-10 som en hjemmel for sambeskatning (se for eksempel § 2-13 første ledd). Jeg ser det imidlertid slik at bestemmelsen angår tidspunktet for når sambeskatningen etter § 2-10 inntreffer, og behandler den i denne sammenheng. Når ektefellene krever sambeskatning etter § 2-12 bokstav a andre punktum, avviker den imidlertid fra de alminnelige regler om sambeskatning på ett punkt: Sambeskatningen omfatter både inntekt og formue, det er ikke adgang til særskilt ligning.

6.1 Oversikt

Sktl. § 2-12 angir når sambeskatningen inntreer, og når den opphører ved samlivsbrudd. Dette angis negativt: Bestemmelsen taler om når ektefellene ”lignes hver for seg” – det vil si individbeskattes både for inntekt og formue. Den utløsende begivenhet for sambeskatningen er ekteskapsinngåelsen. Opphør ved samlivsbrudd kan etter bestemmelsen skje enten på grunn av separasjon eller ved at ektefellene ”lev[er] varig atskilt”. - Er ektefellene skilt, er de etter vanlig juridisk terminologi ikke lenger gift. Skilte lignes individuelt, som andre ugifte.

Ligningsmåten i forbindelse med dødsfall er regulert av § 2-15. Etter denne lignes avdøde sammen med enten dødsbo, arvinger eller gjenlevende ektefelle som sitter i uskiftet bo. Når denne sambeskatningen inntreer, opphører sambeskatningen etter § 2-10. § 2-15 angir dermed grenser for sambeskatningens opphør i forbindelse med dødsfall.

Lignes ektefellene som gifte, gjelder reglene om ligning under ett og særskilt ligning som er redegjort for i kapittel 3 og 4.³⁵ Lignes ektefellene hver for seg etter § 2-12, eller er de skilt, gjelder som sagt reglene om individuell ligning, som er redegjort for i kapittel 2. Hvordan avdødes inntekter og formue lignes er angitt i § 2-15. Dette er imidlertid et eget tema, som faller utenfor denne oppgavens naturlige ramme.

6.2 Inntreden

Ligningsmåten i forbindelse med inngåelse av ekteskap er regulert av sktl. § 2-12 bokstav a. Ektefellene lignes som regel hver for seg ”når ekteskapet er inngått etter 31. oktober i året før inntektsåret”, jfr. bestemmelsens første punktum. Først for året etter ekteskapsinngåelsen lignes de altså som ektefeller. Og inngås ekteskapet 1. november eller

³⁵ Det vil framgå av avsnitt 6.2.1 at ektefellene kun kan lignes under ett – ikke særskilt – etter § 2-12 bokstav a andre punktum.

senere lignes de for første gang under ett for året etter det igjen. - Er ekteskap inngått 1. juni 2007, lignes ektefellene under ett første gang for 2008. Er ekteskapet inngått 1. november 2007, lignes de under ett først for 2009.

At grensen er 31. oktober har i følge Zimmer (2008) note 65 sin bakgrunn i forskuddsskatteordningen.³⁶ Se også Ot.prp. nr 86 (1997-1998) s. 36.

Etter § 2-12 bokstav a andre punktum kan ektefellene i visse tilfeller likevel lignes under ett for det året de gifter seg. Dette behandles rett nedenfor, i avsnitt 6.2.1.

Unntaket fra ligning under ett i § 2-12 bokstav b for tilfellet at ektefellene ”levde varig atskilt” ved slutten av inntektsåret (som behandles i 6.3.2 og 6.3.3) kan være aktuelt også i forbindelse med inngåelse av ekteskap. Ektefellene skal ikke lignes under ett før for året de flytter sammen.³⁷

For samboere som er likestilt med ektefeller etter § 2-16³⁸ trer tidspunkt for inntreden av meldeplikt i stedet for tidspunkt for inngåelse av ekteskap, jfr. Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 1.3.8.

6.2.1 Sambeskatning etter sktl. § 2-12 bokstav a andre punktum

Dersom ektefellene ”stiftet felles hjem før utløpet av inntektsåret”, kan ”ektefellen som har lavest alminnelig inntekt (...) likevel kreve å bli lignet under ett med den andre”, se sktl. § 2-12 bokstav a andre punktum.

³⁶ Etter § 3-1 første ledd skal personlig skattytere som hovedregel betale skatt til bostedskommunen. Dette er vanligvis kommunen hvor skattyteren var ”bosatt ved utløpet av 1. november i året før inntektsåret”, se bestemmelsens andre ledd. Etter sjette ledd skal ”person som bor sammen med ektefelle (...) anses å ha sitt hjem der ektefelle (...) er bosatt”.

³⁷ Zimmer (2005) s. 391.

³⁸ Se kapittel 10.

Bestemmelsen gjør unntak fra regelen i første punktum om at sambeskatningen først inntre år etter ekteskapsinngåelsen: Flytter ektefellene sammen senest det året de gifter seg, kan sambeskatningen gjelde også for dette året. Regelen gjelder også dersom ekteskapet er inngått 1. november eller senere. Se Zimmer (2005) s. 391. For ekteskap inngått i november og desember får valgretten mellom individbeskatning og sambeskatning dermed betydning både for året de giftet seg og året etter.

I praksis tolkes § 2-12 bokstav a andre punktum slik at den kun gir hjemmel for å kreve fullstendig sambeskatning, det vil si ligning under ett både for inntekt og formue. Særskilt ligning etter § 2-11 kan ikke kreves. Og skattemyndighetene ligner heller ikke ektefellene særskilt av eget tiltak, slik de ellers gjør etter § 2-11 andre ledd. Se Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 3 andre avsnitt. Praksis kritiseres i Zimmer (1981) s. 42.

At det kun er ektefellen med lavest alminnelig inntekt som kan kreve ligning under ett, har trolig sammenheng med at reglene om fordeling av ansvar for utlignet skatt medfører at sambeskatningen fører til høyest økning i skatt for denne, se avsnitt 7.3.

6.3 Opphør ved samlivsbrudd

6.3.1 Skilsmisse

Er ektefellene skilt, lignede de individuelt fordi de da etter vanlig juridisk terminologi ikke er å betrakte som ektefeller.³⁹ I praksis vil imidlertid sambeskatningen gjerne opphøre etter reglene i sktl. § 2-12 bokstav b fordi samlivsbrudd inntre forut for skilsmissen.

Flytter ektefellene sammen etter at de er blitt skilt, lignede de fortsatt individuelt, med mindre minst den ene av dem er pensjonist. I så fall lignede de som ektefeller i egenskap av å være samboere med meldeplikt, se kapittel 10.

³⁹ Zimmer (2005) s. 392. Se også Skattelovkommentaren 2003/04 (2004) s. 94.

6.3.2 Separasjon og varig atskillelse

Etter sktl. § 2-12 bokstav b lignedes ektefellene hver for seg ”når de ved utløpet av inntektsåret var separert eller levde varig atskilt”.

Separasjon viser til det familierettslige begrep og omfatter både separasjon etter loven og faktisk separasjon.⁴⁰ Vilkåret ”levde varig atskilt” behandles nedenfor.

Det relevante tidspunktet er altså ”utløpet av inntektsåret”. Blir ektefellene separert 29. desember, lignedes de hver for seg. Blir de separert i februar og flytter sammen igjen i november, lignedes de under ett. – Var ektefellene bosatt i forskjellige kommuner 1. november året før inntektsåret, må sambeskatning i praksis kreves. Se Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 11.1.2. Dette har så vidt jeg kan se ikke hjemmel i lov, men er trolig en praktisk nødvendighet siden skatten skrives ut på bakgrunn av bosted 1. november. Se note i punkt 6.2.1.

6.3.3 Nærmere om vilkåret ”levde varig atskilt”

Vilkåret ”levde varig atskilt”, som i sktl. § 2-12 bokstav b står som alternativ opphørsgrunn til separasjon (se rett ovenfor, punkt 6.3.2), innebærer at ektefellene bor fra hverandre uten at det er midlertidig. ”Levde varig atskilt” i dagens skattelov erstattet vilkåret ”til stadighet lever adskilt” i skatteloven av 1911 § 16 tredje ledd uten at realitetsendring var tilsiktet, se Ot.prp. nr 86 (1997-1998) s. 36.

Når ”levde varig atskilt” står som et alternativ til ”separert”, innebærer det at det skal mindre til enn faktisk separasjon for at sambeskatningen opphører. Det er altså ikke noe

⁴⁰ Se Skattelovkommentaren 2003/04 (2004) s. 94 og Zimmer (2008) note 66.

vilkår for å bli lignet hver for seg at det foreligger samlivsbrudd i ekteskapsloven § 22s forstand.⁴¹

Zimmer (2005) s. 392 viser til at bestemmelsen kan være aktuell der ektefellene bor fra hverandre på grunn av arbeid eller boligmangel.

Lignings-ABC presiserer kravet til varig atskillelse nærmere:

”Ektefeller som har en felles bolig skal ligned under ett, selv om de for det meste oppholder seg i forskjellige kommuner på grunn av arbeidet.”⁴² Selv om de har hver sin bolig, skal de også ”lignes sammen” ”når de har felles hjemmeboende barn” eller ”den ene ektefelles inntekt er så liten at vedkommende må sies å være forsørget”.⁴³

Når det gjelder institusjonsopphold er praksis pragmatisk: Er den ene av ektefellene ”i varig forpleining” på alders- og sykehjem mens den andre bor hjemme, skal ektefellene ligned hver for seg, med mindre det lønner seg for ektefellene med felles ligning. Bor de i samme institusjon, ligned de under ett.⁴⁴

6.4 Død

Det siste året sambeskatningen etter § 2-10 gjelder, er året før dødsåret. Dette følger forutsetningsvis av § 2-15. Bestemmelsen regulerer ligningsmåten ved dødsfall, fra og med inntektsåret dødsfallet fant sted. Også i forbindelse med dødsfall vil hovedregelen være sambeskatning, men dette har altså et annet grunnlag. § 2-15 gjelder da også uavhengig av avdødes sivile status.

⁴¹ Se også Zimmer (2005) s. 392 og Skattelovkommentaren 2003/04 (2004) s. 94.

⁴² Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 2.1 andre avsnitt.

⁴³ Se Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 4.1.

⁴⁴ Se Lignings-ABC Pasienter/beboere i alders- og sykehjem (pleiehjem) mv. punkt 2.

7 **Ansvar for skatten**

Kapitlene foran omhandler de forskjellige ligningsmåtene – i hvilke situasjoner ektefellene lignedes individuelt, under ett og særskilt, og hvordan skatten i tilfelle beregnes. Som forklart innebærer ligning under ett at ektefellenes skatt beregnes samlet. Ved individuell ligning beregnes skatten ut fra den enkeltes inntekts- og formuesforhold. Særskilt ligning innebærer at ektefellene lignedes individuelt for inntekten og under ett for formuen.

Fokus er holdt på hvor mye ektefellene samlet skal betale i skatt. Et spørsmål for seg er imidlertid hvor mye den enkelte ektefelle skal betale ved de forskjellige ligningsmåtene. Dette er i praksis et spørsmål om hvilket skattekrav som kan tvangsinnføres hos den enkelte skattyter. Man får ikke noe fullstendig bilde av ektefellenes rettslige og økonomiske stilling ved de forskjellige ligningsmåtene uten å se på dette. Den enkelte ektefelles ansvar for skatt er problemstillingen i dette kapitlet.

Reglene om fordeling av skatt baserer seg på at inntekts- formues- og fradragspostene er fordelt mellom ektefellene. Tilordningsreglene blir gjennomgått i kapittel 10.

Framstillingen nedenfor er inndelt etter de tre ligningsmåtene. Ved individuell ligning, som blir behandlet i punkt 7.1, er ansvarsreglene enkle og uproblematisk: Skatten er beregnet ut fra en enkelt skattyters inntekts- og formuesforhold; denne er da ansvarlig for skatten.

Når ektefellene er lignet under ett er det imidlertid oppstått en fellesforpliktelse. Punkt 7.2 vil vise at ektefellene hefter proratarisk for denne. Hvordan ansvaret fordeles mellom dem, behandles i punkt 7.3. Det vil framgå at ektefellenes skatt fordeles forholdsmessig etter inntekts- og formuesforholdene til hver av dem. Dette medfører at ektefellen som har lavest inntekt og formue må betale mer skatt enn vedkommende hadde måttet ved individuell (herunder særskilt) ligning. Jeg redegjør relativt grundig for dette, skatt for skatt. For å betale mindre skatt, kan ektefellen kreve særskilt ligning etter § 2-11 første ledd, se punkt 5.6.

Ansvarsreglene ved særskilt ligning er som ved ligning under ett for formuesskatt og som ved individuell ligning for inntektsskatt. I framstillingen av ansvar ved særskilt ligning i punkt 7.4 viser jeg derfor til punktene ovenfor.

7.1 Individuell ligning

Skattebetalingsloven (sktbl.) bygger på at hver skattyter er ansvarlig for skatt beregnet på egen inntekt og formue. Med mindre spesielle forhold foreligger⁴⁵, er personer som lignede individuelt alene ansvarlig for skatten.

7.2 Ligning under ett

Ved ligning under ett imidlertid, hvor skatten beregnes felles for ektefellene, blir det et spørsmål hvordan hver av dem hefter for denne.

Etter sktbl. § 37 første ledd første og andre punktum er ektefellene solidarisk ansvarlige for skatt ilignet under ett.⁴⁶ Bestemmelsen gir skattekreditorene hjemmel for utlegg, motregning og trekk i lønn og lignende ytelser hos hver av ektefellene, uavhengig av hvem som etter de underliggende forhold ville vært ansvarlig for skatten hvis de hadde vært lignet individuelt. I følge Skattelovkommentaren 2003/04 (2004) s. 95 bygger bestemmelsen på ”at det ved fellesligningen er oppstått en fellesforpliktelse, og at ektefellene etter alminnelige obligasjonsrettslige regler eller prinsipper begge er ansvarlige for hele forpliktelsen, men slik at ansvaret er solidarisk”.

⁴⁵ Jeg går ikke inn på andre hjemler for samskyld enn de som bygger på ekteskap i denne oppgaven.

⁴⁶ Etter fjerde punktum ”blir bestemmelsen i første og annet punktum å anvende tilsvarende [før likning er foretatt] på utskrevet forskottsskatt som gjelder begge ektefellers formue eller inntekt, når skatten ikke er fordelt med en forholdsmessig del på hver av ektefellene”. I følge Norsk lovkommentar, note 298 til skattebetalingsloven, har bestemmelsen ”trolig ingen praktisk betydning”. Den blir derfor ikke nevnt i den videre behandlingen av ansvaret for skatten.

Regelen om solidaransvar for skatt ilignet ektefellene under ett innebærer et unntak fra hovedregelen i ekteskapslovens § 40 om ektefellers ansvar for hverandres gjeld. Etter denne bestemmelsen kan ”en ektefelle (...) ikke stifte gjeld med virkning for den andre ektefellen hvis det ikke er særskilt hjemmel for det.”

Solidaransvaret i sktbl. § 37 er kritisert i NOU 1987:30 s. 103 og Zimmer (1981) s. 94 følgende, og tolket innskrenkende i Rt. 1991 s. 1403.⁴⁷

Etter § 37 tredje punktum gjelder solidaransvaret imidlertid ikke ”når skatten er fordelt forholdsmessig mellom ektefellene i medhold av skatteloven § 2-13”. Slik fordeling skal, etter at bestemmelsen ble endret i 2004⁴⁸, alltid foretas. Tidligere måtte fordeling kreves. Begrunnelsen for lovendringen var at ektefeller i alle tilfeller krevde fordeling når de leverte hver sin selvangivelse.⁴⁹ Solidaransvaret etter sktbl. § 37 første ledd første og andre punktum gjelder altså ikke lenger.

Skattebetalingsloven av 1952 er vedtatt opphevet fra 1. januar 2009.⁵⁰ I skattebetalingsloven av 2005 er hjemmel for solidaransvar for ektefeller ikke videreført. Se Ot.prp. nr 83 (2004-2005) kapittel 20.

Når solidaransvaret er opphørt, gjelder i stedet et pro rata-ansvar. Ektefellene har fortsatt et felles ansvar for utlignet skatt, men de hefter kun for hver sin del. Hvordan ansvaret blir fordelt mellom ektefellene framgår av sktl. § 2-13, se punkt 7.3.

⁴⁷ For nærmere redegjørelse for sktbl. § 37, se Lossius (2003) s. 333 følgende.

⁴⁸ ved lov 2004 nr 42

⁴⁹ Ot.prp. nr 68 (2003-2004) s. 14. I følge samme kilde ble rett til å levere felles selvangivelse opphevet ved lov 15. desember 2000.

⁵⁰ Jfr. forskrift av 21. desember 2007 nr. 1616 om ikrafttredelse av lov 17. juni 2005 nr. 67 om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven) og opphevelse av lov 21. november 1952 nr. 2 om betaling og innkreving av skatt fjerde ledd.

Trygdeavgiften fastsettes som nevnt i 5.3 alltid på hver enkelt ektefelle. Ektefellene har derfor ikke noe felles ansvar for denne. Rettsstillingen blir som for inntekt lignet særskilt etter § 2-11. Se punkt 7.4.

7.3 Fordeling av ansvaret ved ligning under ett

Som forklart i punkt 7.2 rett ovenfor, må ansvaret for skatt ilignet ektefellene under ett fordeles mellom dem. Hvordan fordelingen foretas, framgår av sktl. § 2-13 første ledd:

”Ektefeller som helt eller delvis er lignet under ett, jf. §§ 2-10 og 2-12 bokstav a andre punktum, skal ha skatt av

- a. alminnelig inntekt fordelt etter størrelsen av den alminnelige inntekt hver ektefelle har,
- b. personinntekt fordelt etter størrelsen av den personinntekt hver ektefelle har,
- c. formue fordelt etter størrelsen av den nettoformue hver ektefelle har.”

Skatten av alminnelig inntekt, personinntekt og formue fordeles altså forholdsmessig mellom ektefellene etter deres respektive skattegrunnlag.⁵¹

Skattens størrelse som andel av inntekt og formue blir dermed den samme for begge ektefellene, uansett hvordan inntekten og formuen er fordelt mellom dem. Et alternativ til forholdsmessig deling ville være å fordele skatten mellom ektefellene slik at resultatet ble mest mulig likt slik det ville vært om de ikke hadde vært gift - med andre ord slik at ektefellen med lavest inntekt fikk lavest skatteprosent og omvendt.⁵²

⁵¹ Det kunne fremgått tydeligere av ordlyden at fordelingen foretas forholdsmessig. Det er imidlertid ikke tvilsomt at fordelingen foretas forholdsmessig – det har vært sikker rett ”bestandig”. Se for eksempel neste note. Forholdsmessig fordeling er vel også den mest nærliggende fortolkningen av ordlyden.

⁵² Om fordelingen skulle være forholdsmessig ble vurdert i forbindelse med at særskilt ligning ble innført i 1959. Se Ot.prp. nr 1 (1959) s. 15: ”Direktoratet for skatt av årets inntekt har pekt på at når den under ett ilignede skatt fordeles forholdsmessig etter enhvers formue og inntekt, kan den av ektefellene som har den laveste inntekten komme til å bære en for stor del av skattebyrden. Det foreslår at fordelingsregelen må bli

For å bli skattlagt som enslig for inntekten, kan ektefellen med lavest alminnelig inntekt kreve særskilt ligning etter § 2-11 første ledd. Se punkt 5.6.

Nedenfor viser jeg hvordan de enkelte skattene blir fordelt mellom ektefellene, og hvordan dette reelt sett innebærer en overføring av skatt fra ektefellen med høyest inntekt og formue til ektefellen med lavest. Framstillingen er basert på redegjørelsen for de enkelte skattene i kapittel 5. Her behandler jeg kun skatter som blir ilignet ektefellene under ett.

7.3.1 **Kommune-, fylke- og fellesskatt**

Etter sktl. § 2-13 første ledd bokstav a skal ektefellene ha skatt av alminnelig inntekt fordelt mellom seg ”etter størrelsen av den alminnelige inntekt hver ektefelle har”.

Kommune-, fylke- og fellesskatt utlignes på alminnelig inntekt (se punkt 5.1) og fordeles altså proporsjonalt med denne. Personfradraget og finnmarksfradraget, som beregnes forut for utligningen av disse skattene (se punkt 5.1.2 og 5.1.3) blir da også fordelt forholdsmessig. Dette innebærer, sammenlignet med individuell (herunder særskilt) ligning, en overføring av fradrag fra den av ektefellene som har lavest inntekt til den som har høyest.

endret slik at den som har den laveste inntekten aldri skal få større del av den samlede skatt enn det som svarer til hva vedkommende ville blitt ilignet ved særskilt ligning i klasse 1, mens den annen ektefelle skal få resten av 'samskatten'. Departementet antar at den fordelingsregelen som direktoratet har antydnet, vil føre til like store skjevheter som den någjeldende. Er den enes inntekt særlig lav (under skattepliktig beløp i kl. 1) eller har begge ektefeller relativt høye inntekter, vil det kunne oppstå skjevheter som vil variere med inntektens fordeling mellom ektefellene, hustrufradragets størrelse og antall klassefradrag. Departementet finner derfor ikke å kunne foreslå noen endring i de någjeldende regler om fordeling av skattebeløpet mellom ektefeller som lignes under ett.”

7.3.2 **Toppskatt**

Toppskatten beregnes ut fra ektefellenes samlede personinntekt, se punkt 5.2. Etter sktl. § 2-13 første ledd bokstav b skal ektefellene ha skatt av personinntekt fordelt ”etter størrelsen av den personinntekt hver ektefelle har”. Også toppskatten fordeles dermed forholdsmessig mellom ektefellene. Dette innebærer at personer med svært lave inntekter kan måtte betale toppskatt. Som det framgår av punkt 5.5 vil dette imidlertid være en sjeldenhet, siden ektefellene som regel vil lignes særskilt dersom begge har inntekt og denne samlet er høyere enn skattefritt beløp for toppskatt.

7.3.3 **Formuesskatt**

Formuesskatt beregnes ut fra nettoformue, se punkt 5.4. Formuesskatten blir da også fordelt ”etter størrelsen av den nettoformue hver ektefelle har”, se sktl. § 2-13 første ledd bokstav c. Hvis begge ektefellene har nettoformue og denne samlet overgår skattefritt beløp for formuesskatten, vil den forholdsmessige fordelingen medføre at ektefellen med lavest formue kommer dårlig ut: Ektefellen vil måtte betale formuesskatt selv om dennes formue skulle være lavere enn skattefritt beløp for enslige. Og selv med lav nettoformue vil vedkommende kunne måtte betale formuesskatt etter høy sats – alt avhengig av den andre ektefellens formuesforhold.

7.3.4 **Endringsligning**

”Endret skatt ved endring av ligning senere enn to år etter utløpet av inntektsåret, skal i sin helhet tilregnes den ektefellen som endringen gjelder,” jfr. sktl. § 2-13 andre ledd første punktum. Forskriftshjemmel for ”utfylling og gjennomføring av dette ledd” finnes i andre punktum.

7.4 **Særskilt ligning**

Som forklart i kapittel 4, innebærer særskilt ligning at ektefellene lignes individuelt for inntekten og under ett for formuen. Reglene om ansvar ved særskilt ligning er tilsvarende

forskjellige for inntektsskatt og formuesskatt: For inntektsskatten gjelder ansvarsreglene for individuell ligning som er gjennomgått i punkt 7.1. For formuesskatten gjelder ansvarsreglene for ligning under ett som er gjennomgått i punktene 7.2 og 7.3.

For skatt av særskilt lignet inntekt finnes ingen generell hjemmel for samskyld; sktbl. § 37 første ledd første og andre punktum gjelder kun skatt ilignet under ett. Når ektefellene er lignet særskilt, er skatten beregnet ut fra hver ektefelles inntektsforhold – det har ikke oppstått noen fellesforpliktelse. Ekteskapslovens § 40 får da direkte anvendelse. Når ektefellene ikke er ansvarlige for hverandres skatt, er det heller ikke behov for fordelingsregler.⁵³ For ansvar for særskilt lignet inntektsskatt, vises derfor til punkt 7.1 om ansvar for skatt ved individuell ligning.

Ektefeller som er lignet særskilt for inntekten, hefter proratarisk for formuesskatten etter de samme hjemler som gjelder der ektefellene lignedes under ett både for inntekt og formue. For nærmere redegjørelse for ansvaret for formuesskatten og fordelingen av denne vises til behandlingen av dette under punktene 7.2 og 7.3 ovenfor.

8 Tilordning

Uansett ligningsmåte betaler hver ektefelle skatt av egen inntekt og egen formue. For skatt som ilignes ektefellene under ett følger dette av sktl. § 2-13 første ledd: Ektefellen ”skal ha skatt av [alminnelig inntekt, personinntekt og formue] fordelt etter størrelsen av [den alminnelige inntekt, personinntekt og formue] hver ektefelle har”. Når det gjelder skatt som

⁵³ Sktl. § 2-13 (om fordeling) gjelder etter sin ordlyd ”ektefeller som helt eller delvis er lignet under ett”.

Men også denne må, som den tilsvarende bestemmelse i skatteloven av 1911 – § 16 niende ledd første punktum, gjelde ”skatt som er ilignet ektefeller under ett”; det vil si at den bare gjelder formuesskatt for ektefeller som er lignet særskilt. (Se Ot.prp. nr 86 (1997- 1998) s. 37.) Skatt av særskilt lignet inntekt må altså falle utenom, til tross for at ektefellene er lignet under ett for formuen og således er ”ektefeller som (...) delvis er lignet under ett”.

ilignes individuelt (herunder skatt på inntekt som lignes særskilt) følger det samme av at skatten er beregnet ut fra den enkelte skattyters inntekts- og formuesforhold. – Dette har jeg behandlet i kapittel 7.

Inntekts-, formues- og fradragposter må dermed fordeles mellom ektefellene – den tekniske betegnelsen er at postene tilordnes skattyterne.

Normalt volder dette ingen problemer. Den enkelte ektefelle fyller inn i sin selvangivelse hva denne har hatt i lønnsinntekter, renteutgiftene denne har hatt på egen gjeld og så videre – som andre skattytere. I utgangspunktet gjelder de alminnelige ulovfestede tilordningsprinsippene også i forholdet mellom ektefeller.⁵⁴ Etter disse tilordnes inntekter, formue og fradrag skattyteren som er berettiget, eventuelt forpliktet, etter de underliggende privatrettslige (eller trygderettslige) forhold.⁵⁵

Imidlertid kan visse forhold tale for at spesielle tilordningsregler bør gjelde, i hvert fall på enkelte områder: På den ene siden er det mer sannsynlig for ektefeller enn for skattytere generelt at de fordeler inntekter, formue og fradrag jevnt mellom seg med det formål å utnytte skattefrie beløp og beløp som skattlegges med reduserte satser best mulig. Det vil være attraktivt for inntekt som skattlegges progressivt, der ektefellene lignes særskilt.⁵⁶ – Tilsvarende gjelder, også for formue, der skattytere lignes individuelt. Dette kan tale for streng anvendelse av tilordningsreglene, krav om dokumentasjon eller lignende.

På den andre siden lignes ektefeller under ett for formuen, ved fullstendig sambeskatning også for inntekten. Når de lignes under ett er det likegyldig for størrelsen på samlet skatt hvordan inntekten og formuen er fordelt mellom dem – skattegrunnlagene slås jo i alle

⁵⁴ Zimmer (2005) s. 146.

⁵⁵ Om tilordning generelt, se Zimmer (2005) s. 105 flg.

⁵⁶ Ved proporsjonale skatter har tilordningen ingen betydning for størrelsen på samlet skatt, da skatteprosenten er den samme uansett størrelsen på skattyternes inntekt.

tilfeller sammen i forbindelse med skatteberegningen. Dette kan tale for at ektefellene bør kunne fordele inntekter, formue og fradrag seg i mellom etter eget ønske.

I praksis gjelder visse spesielle tilordningsregler for ektefeller. Tilordningsreglene er imidlertid de samme uansett hvordan ektefellene faktisk lignedes. Dette kommer av at tilordningen normalt foretas før det blir avgjort hvordan ektefellene skal lignedes (se punkt 5.5).

Ektefellene kan fordele kapitalinntekter og formue mellom seg etter eget ønske. Også visse fradrag kan de fordele seg i mellom som de vil. Der begge ektefellene er aktive i bedrift som tilhører den ene av dem eller begge, følger spesielle regler av sktl. § 2-11 tredje ledd. Disse blir behandlet i kapittel 9.

Nedenfor behandler jeg først reglene om tilordning av inntekt mellom ektefeller. Jeg behandler hver inntektsart for seg. Deretter behandler jeg tilordning av formue. Og til sist behandler jeg tilordning av fradrag; fradrag i inntekt og formue behandles samlet.

Formålet med kapittelet er dels å vise hvordan regler om sambeskatning har påvirket tilordningsreglene, dels å fylle ut bildet av hvordan ektefeller lignedes og dels å danne en bakgrunn for framstillingen av tilordningsreglene for inntekter fra felles bedrift i kapittel 9.

Jeg behandler alminnelige tilordningsregler kun overfladisk og bare som bakgrunn for redegjørelsen for tilordning av ektefeller. Hva som er gjeldende rett problematiseres ikke. Stort sett bygger framstillingen på Lignings-ABC.

8.1 Inntekter

8.1.1 Arbeidsinntekter

”Arbeidsinntekt, pensjon, trygdeytelser, underholdsbidrag mv. lignedes hos (tilordnes) den av ektefellene som har utført arbeidet eller er berettiget til pensjonen, trygdeytelsen,

underholdsbidraget mv.,” jfr. Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 2.3.2 første avsnitt. Fordelingen foretas altså i samsvar med de alminnelige tilordningsreglene – ektefellene har ingen valgrett. Dette kan begrunnes i at de viktigste ytelsene i denne kategorien er utgangspunkt for personinntekt. Personinntekten fastsettes som nevnt i punkt 2.2 særskilt, og er grunnlag for pensjonsytelser og (progressiv) toppskatt.

Dersom den ene ektefellen har inntekt fra aksjeselskap eid av den andre, finnes grenser for hvor mye som kan tilordnes denne som arbeidsinntekt. Se Utv. 1960 s. 170 Rundskriv fra Riksskattestyret⁵⁷ og Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 13.1 fjerde avsnitt.⁵⁸ – I Utv. 1996 s. 20 tar lagmannsretten utgangspunkt i ”rimelig, normal lønn for tilsvarende arbeid” ved vurderingen av hvor høy arbeidsinntekt ansatt ektefelle kan bli tilordnet.

Dette må ses i sammenheng med reglene om felles bedrift, som blir behandlet i kapittel 9: Inntekt fra arbeid utført i enkeltpersonforetak eller deltagerlignet virksomhet som tilhører den ene eller begge ektefellene, blir etter § 2-11 tredje ledd lignet som virksomhetsinntekt, ikke som arbeidsinntekt. Reglene om felles bedrift innebærer trolig også at ansatte ektefeller ved underskudd i bedriften ikke skal betale skatt av eventuell arbeidsinntekt (denne blir i stedet trukket fra i underskuddet).

8.1.2 Virksomhetsinntekter

Også virksomhetsinntekter tilordnes i utgangspunktet ektefellene etter de underliggende privatrettslige forhold; ektefellene har heller ikke her noen valgrett. Virksomhetsinntekter

⁵⁷ ”Også for særskilt likning må det være en forutsetning at inntekten fra familieaksjeselskapet står i et rimelig forhold til det arbeid som utføres.”

⁵⁸ ”Et aksjeselskap kan ikke anses som ektefellenes ”felles bedrift” [se kapittel 9], selv om ektefellene eier hovedparten av aksjene. Men også her må det være en forutsetning at tilordning av lønn/styrehonorar står i et rimelig forhold til arbeidsinnsatsen.”

tilordnes virksomhetsutøveren – det vil normalt si den som eier bedriften eller er medeier i denne.⁵⁹

Der den ene ektefellen (eller begge) har arbeidet i et enkeltpersonforetak eller deltagerlignet selskap som tilhører den andre (eller begge ektefellene) er det gjort unntak fra de alminnelige tilordningsreglene i § 2-11 tredje ledd. Reglene om såkalt felles bedrift innebærer at inntekten fordeles etter arbeidsinnsats, ikke etter eierandeler. Reglene behandles mer utførlig i kapittel 9.

8.1.3 Kapitalinntekter

Når det gjelder fordeling av kapitalinntekter, er ektefellene i praksis gitt en valgadgang: ”Ektefellene kan velge hvem som skal lignedes for kapitalinntekter som for eksempel renter av bankinnskudd og skattepliktige utleieinntekter. Hvis ektefellene ikke er enige, skattlegges inntekten hos den som har opptjent inntekten,” jfr. Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 2.3.2 andre ledd.

Bakgrunnen for valgfriheten er trolig at kapitalinntekter grovt sett skattlegges proporsjonalt – av disse beregnes bare kommune- fylke- og fellesskatt⁶⁰ - og da er fordelingen av inntektspostene av underordnet betydning for størrelsen på samlet skatt.⁶¹ Personfradrag og finmarksfradrag trekkes riktignok fra inntekten, men hvordan inntektspostene er fordelt mellom ektefellene har svært sjeldent noen betydning for utnyttelsen av disse: Tilordningen

⁵⁹ Se Zimmer (2005) s. 393 og 146 og Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 13.2.1. Er virksomheten registrert med en annen eier enn den som faktisk driver den, kan det etter forholdene være aktuelt å gjennomskjære eierformen. Se for eksempel Utv. 1996 s. 541 LRD, hvor et enkeltpersonforetak ble ansett som ansvarlig selskap og inntektene delt likt mellom separerte ektefeller. (Reglene om felles bedrift gjaldt ikke da ektefellene var separert og de av den grunn ble lignet hver for seg, se kapittel 6.)

⁶⁰ Personinntekten, som toppskatten og trygdeavgiften skattlegges fra, beregnes kun ut fra arbeidsinntekt og lignende. Se avsnitt 2.2. For beregning av kommune-, fylke- og fellesskatt, se 5.1.

⁶¹ Se Zimmer (2005) s. 393. Valgfriheten kan også forklares med tradisjon. Se note til punkt 8.2.

har som nevnt i innledningen til dette kapittelet aldri noen betydning for størrelsen på samlet skatt ved ligning under ett, da ektefellenes skattegrunnlag uansett slås sammen i forbindelse med skatteberegningen. Og ektefellene blir sjeldent lignet særskilt med mindre ektefellene da får utnyttet personfradrag og finnmaksfradrag fullt ut.⁶² – Er ektefellene lignet særskilt uten at fradragene er utnyttet, vil det lønne seg at ektefellen med lavest inntekt blir tilordnet kapitalinntektene.

8.2 Formue

Som for kapitalinntekter har ektefellene en valgrett når det gjelder fordeling av formue: ”Ektefellene kan velge hvem som skal beskattes for formue. Hvis ektefellene ikke er enige skal formuen beskattes hos den som er privatrettslig eier,” jfr. Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 2.3.1.

Tilordning av formue har ingen betydning for størrelsen på samlet skatt, siden ektefellene alltid lignedes under ett for denne.

Praksis har støtte i forarbeidene, se Ot.prp. nr 21 (1976-1977) s. 4.⁶³

8.3 Fradrag

Generelt gjelder at ”fradrag skal gis hos den ektefelle hvis forhold kvalifiserer for det”, se Zimmer (1981) s. 60.⁶⁴ Som påpekt her forutsettes dette i lovhjemlene for de enkelte fradragene. Det gjelder altså forskjellige regler for forskjellige fradrag.

⁶² Se punktene 5.5 og 5.6.

⁶³ ”Fordelingen av formue og formuesinntekt er uten betydning for ektefellenes samlede skatt.

Ligningsmyndighetene vil derfor i alminnelighet kunne bygge på ektefellenes opplysninger selv om det ikke er foretatt noen fullstendig oppdeling av formue og formuesinntekt etter de regler som gjelder om ektefellers formuesforhold.” Forarbeidene er ikke lenger direkte relevante for tilordning av kapitalinntekter, siden ektefellene nå kan bli lignet særskilt for disse.

⁶⁴ Her gis det en utførlig analyse over tilordning av fradrag etter datidens regler.

Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 2.3.2 tredje ledd skiller mellom kostnader knyttet til inntektsposter og såkalte fordelingsfradrag⁶⁵:

”Kostnader knyttet til inntektsposter fradras hos (...) den som lignes for inntekten. Fordelingsfradrag (...) fradras hos den av ektefellene som krever fradraget, uten hensyn til om betalingsplikten privatrettslig påhviler den andre.”⁶⁶

Særfradrag tilordnes i utgangspunktet den berettigede.⁶⁷ Dersom den berettigede ikke har høy nok inntekt til å dekke fradraget, overføres det overskytende til den andre ektefellen. Se Lignings-ABC Særfradrag – alder, uførhet og lettere nedsatt ervervsevne punkt 2.2.1, 3.2, 4.2 og 5.2 og Særfradrag – sykdom eller svakhet punkt 9.2.

Bestemmelsene om fradrag i alminnelig inntekt må ses i sammenheng med sktl. § 6-3 tredje ledd om rett til overføring av underskudd. Bestemmelsen er gjennomgått i 4.1.

Gjeld må fordeles mellom ektefellene etter tilsvarende regler som formue, altså har ektefellene også her en valgfrihet.⁶⁸ – Forarbeidene anviser ellers følgende fordeling, som må gjelde om ektefellene ikke blir enige om tilordningen: ”Ektefellenes gjeld skal føres til fradrag i formue som tilhører den ektefelle som er ansvarlig for gjelden. Hefter de begge for den, skal gjelden fordeles med en halvpart på hver.”⁶⁹

⁶⁵ Fordelingsfradrag er ifølge definisjonen i Lignings-ABC Fordelingsfradrag punkt 1 ”summen av fradragsberettigede kostnader som ikke er knyttet til en inntektskilde”. Eksempler på fordelingsfradrag er gitt i samme kapitels punkt 4. Det fremgår av bestemmelsen at særfradrag og personfradrag ikke er å regne som fordelingsfradrag. – Eksempler på fradrag som ikke regnes som fordelingsfradrag finnes i punkt 5.

⁶⁶ Når det gjelder foreldrefradrag følger samme regel av § 6-48 første ledd fjerde punktum.

⁶⁷ Der det gis ett felles særfradrag, fordeles det likt mellom dem.

⁶⁸ I følge Lignings-ABC Gjeld punkt 1.4 omfatter fradragsrett for gjeld også ”ektefelles og barns gjeld, når disse lignes sammen med skattyteren”. Det må være tilstrekkelig at ektefellene lignes under ett for formuen; både ektefeller som lignes under ett og ektefeller som lignes særskilt må altså omfattes av regelen.

⁶⁹ Ot.prp. nr 21 (1976-1977) s. 4.

9 Felles bedrift – tilordning av inntekter fra virksomheter der begge ektefellene er aktive

"Ved inntekt av bedrift som tilhører den ene eller begge ektefeller, kan ektefellene etter nærmere dokumentasjon kreve å bli lignet for en forholdsmessig andel av overskuddet som svarer til arbeidsinnsats og deltakelse i virksomheten. Departementet kan gi forskrift om dokumentasjon," jfr. sktl. § 2-11 tredje ledd.

Bestemmelsen hjemler spesielle tilordningsregler for inntekter fra såkalt felles bedrift, det vil si enkeltpersonforetak eller deltagerlignet selskap hvor begge ektefellene er aktive. Aktiviteten kan knytte seg til både arbeid og eierskap, men det er et vilkår at minst den ene av ektefellene eier virksomheten eller er medeier i denne.

Bakgrunnen for reglene er at man ikke kan gå ut fra at "de underliggende privatrettslige forhold" som tilordningsregler vanligvis henviser til ikke er skattemessig motiverte: Ektefellene vil normalt ønske å fordele inntektene mest mulig likt mellom seg – og, når de driver en bedrift i fellesskap, ha gode muligheter til det.

Reglene om felles bedrift utgjør et unntak fra de alminnelige tilordningsreglene for arbeids- og virksomhetsinntekter, gjennomgått i 8.1.1 og 8.1.2. Vanligvis tilordnes overskudd bedriftens eier. Ved felles bedrift er kriteriet for fordelingen arbeidsinnsats – eierforholdene er uten betydning. På den andre siden lignedes inntektene som virksomhetsinntekt, selv om de skyldes arbeidsinnsats.⁷⁰ Minstefradrag gis ikke – dette følger klart av § 6-32 tredje ledd.

Bestemmelsen regulerer kun fordeling av overskudd, men den blir tolket slik at underskudd i sin helhet tilordnes bedriftens eier. Ved underskudd blir eventuell arbeidsinntekt trolig trukket fra i underskuddet i stedet for å bli skattlagt hos ansatt ektefelle.

⁷⁰ Zimmer (2005) s. 393 viser til at det etter ordlyden er "overskuddet" som skal fordeles.

§ 2-11 tredje ledd er altså en tilordningsbestemmelse – den har ingen direkte betydning for når ektefellene skal lignes særskilt eller under ett. Bestemmelsens ordlyd og plassering er historisk begrunnet: Som nevnt i punkt 1.3 ble særskilt ligning av arbeids- og virksomhetsinntekter innført i 1959. Inntekter fra felles bedrift var imidlertid unntatt. Disse skulle bli tilordnet ”den virkelige utøver av virksomheten”, noe som normalt innebar at de ble undergitt sambeskatning. Bakgrunnen var faren for ”proforma overføringer av inntekt uten noen sammenheng med de virkelige forhold”.⁷¹

I 1969⁷² ble det gitt en viss adgang til særskilt ligning av felles bedrift, ved at inntekten kunne kreves fordelt. Reglene var omtrent som de er nå, selv om ordlyden som vi skal se i 9.3 er endret. De samme hensynene som hadde begrunnet obligatorisk sambeskatning, begrunnet nå anvisning om hvordan fordelingen skulle foretas og krav om dokumentasjon.⁷³ I tillegg gjaldt en grense for hvor store beløp ektefellene normalt kunne kreve lignet særskilt.

Bestemmelsen om felles bedrift mistet sin betydning som hjemmel for særskilt ligning da rett til særskilt ligning av kapitalinntekter ble innført i 1992, og ektefellene dermed fikk en generell rett til å kreve særskilt ligning. Ordlyden forble imidlertid stående uendret.⁷⁴

I det følgende behandler jeg først hvilke virksomheter reglene om felles bedrift gjelder for, se punkt 9.1. Deretter, i punkt 9.2, behandler jeg spørsmålet om hva som skal fordeles etter disse reglene – dette er et spørsmål om beregning av overskudd. Så, i punkt 9.3, ser jeg

⁷¹ Ot.prp. nr 1 (1959) s. 14 – spørsmålet er behandlet fra side 13.

⁷² ved lov av 19. juni 1969 nr. 68

⁷³ Ot.prp. nr 18 (1968-1969) s. 22 følgende

⁷⁴ ”Bestemmelsene om ligning av inntekt av særskilt bedrift i § 16 femte ledd foreslås ikke endret. Etter endringen i fjerde ledd vil bestemmelsen i femte ledd ikke lenger fremstå som en egen hjemmel for særskilt ligning, men bare som en regel om fordeling av denne inntektstypen mellom ektefellene,” Ot.prp. nr 3 (1991-1992) s. 9.

nærmere på hvordan fordelingen av overskuddet skal foretas. Til slutt behandler jeg kort kravet om dokumentasjon.

9.1 **Bedriften**

I dette punktet vil jeg behandle spørsmålet om hvilke virksomheter det er som omfattes av reglene om felles bedrift i sktl. § 2-11 tredje ledd.

§ 2-11 tredje ledd er som nevnt kun aktuell der begge ektefellene er tilknyttet en og samme virksomhet. Tilknytningen kan skyldes arbeid eller eierskap. Men det er et vilkår at virksomheten ”tilhører den ene eller begge ektefeller”. – Det er tilstrekkelig at ektefellene har eierinteresser i virksomheten, det stilles ingen krav til eierandelens størrelse.⁷⁵

Hvorvidt man har å gjøre med en eller to virksomheter kan reise tvil. Visse momenter følger av forarbeidene: ”Når ektefellene hver for seg driver klart adskilte næringer, for eksempel i forskjellige lokaler med særskilte regnskaper, vil bestemmelsen i [§ 2-11 tredje ledd] ikke komme til anvendelse. Kombinert jord- og skogbruksvirksomhet som drives som en samlet enhet, anses som en virksomhet.”⁷⁶ Lignings-ABC viser til de samme momentene.⁷⁷

Zimmer (1981) s. 50 viser til bransjenes krav om kvalifikasjoner: ”Som utgangspunkt er det også *en* virksomhet selv om begge ektefellene er deltakere – de driver altså

⁷⁵”Som ektefellenes ’felles bedrift’ etter sktl. § 2-11 (3) anses også enhver deltakerinteresse i selskap som deltakerlignes. Det gjelder uansett størrelsen på den ene eller begge ektefellers deltakerandel. Den del av overskuddet som faller på ektefellene ifølge selskapsavtalen (eller arbeidsavtale for ektefelle som ikke er deltaker), slås sammen og fordeles etter reglene for ’felles bedrift’,” jfr. Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 13.1 tredje avsnitt.

⁷⁶ Ot.prp. nr 12 (1986-1987) s. 2.

⁷⁷ ”Driver ektefellene klart atskilte virksomheter, for eksempel i forskjellige lokaler med særskilte regnskaper, skal virksomhetene vurderes hver for seg i forhold til reglene om felles bedrift,” jfr. Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 13.4.

virksomheten som kompaniskap. Dette kan være særlig praktisk i mindre handelsvirksomhet og gårdsdrift. Men der preget av felles drift trer i bakgrunnen, og ektefellenes personlige kvalifikasjoner dominerer i bildet, kan resultatet bli et annet. Dette kan typisk forekomme i liberale yrker, hvor utøveren personlig må ha offentlig autorisasjon for å drive virksomheten.”

Sktl. § 2-11 tredje ledd gjelder kun inntekter fra enkeltpersonforetak og deltagerlignet selskap, jfr. Zimmer (2008) note 63. At inntekter fra aksjeselskaper ikke fordeles etter bestemmelsen følger av Utv. 1960 s. 170 (Rundskriv fra Riksskattestyret). Det må også følge av at det er ”overskuddet” i bedriften som skal fordeles mellom ektefellene – aksjeselskaper er etter § 2-2 selskapslignede, her skattlegges ikke overskuddet hos eierne.

9.2 Overskuddet

Hva er det så som skal fordeles etter reglene om felles bedrift?

Sktl. § 2-11 tredje ledd regulerer kun tilordning av overskudd. For underskudd gjelder de alminnelige regler om tilordning av fradrag for tap i virksomhet, se 8.3 og 8.1.2.

Underskudd tilordnes altså virksomhetens eier.⁷⁸ Jeg forstår dette slik at eventuell arbeidslønn ektefelle mottar ikke blir skattlagt hos denne, men i stedet trukket fra eierens underskudd.

Om beregning av overskuddet uttaler forarbeidene: ”De retningslinjer som er gitt av Skattedirektoratet for fortolkning av begrepet overskudd bør i hovedsak legges til grunn også i fremtiden. Dette innebærer bl.a. at en tar utgangspunkt i virksomhetens skattemessige overskudd, men med visse korreksjoner. Kapitalinntekter, for eksempel renteinntekter som gjelder næringen, offentlige tilskudd m.v. skal tas med i fordelingsgrunnlaget. Det samme gjelder som hovedregel gevinster ved salg eller uttak av

⁷⁸ Se Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 13.9 og Zimmer (2008) note 63.

driftsmidler.”⁷⁹ De omtalte retningslinjene finnes for tiden i Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 13.5.4. Se også Skattelovkommentaren 2003/04 (2004) s. 92-93 med videre henvisninger.

9.3 Fordelingen

Hvordan blir overskuddet fra bedriften fordelt mellom ektefellene?

Ektefellene kan etter loven kreve å bli lignet ”for en forholdsmessig andel av overskuddet som svarer til arbeidsinnsats og deltakelse i virksomheten”.

Ut fra loven er det uklart hvem inntekten skal tilordnes dersom fordeling ikke kreves. Slik bestemmelsen var da adgang til fordeling ble innført i 1969 skulle inntektene i tilfelle tilordnes ”den virkelige utøver av virksomheten”. Dette utgangspunktet ble imidlertid tatt ut av loven i 1986⁸⁰ for å fremme likestilling mellom kjønnene.

Problemet er behandlet i Utv. 1987 s. 675 SKD: ”§ 16 femte ledd [§ 2-11 i den nye skatteloven] gir ikke lenger noen anvisning på hvordan inntekt fra ”felles bedrift” skal behandles dersom ektefellene ikke krever fordeling. I samråd med Finansdepartementet antar Skattedirektoratet at inntekten i så fall kan anses innvunnet av hovedutøveren i sin helhet som tidligere.” Omtalen i Zimmer (1981) s. 49 om rettstilstanden i 1980, må fortsatt være relevant: ”Det er den faktiske utøvelse det kommer an på. Og det må være avgjørende hvilken av ektefellene som har ytet den vesentligste innsats, kvantitativt og kvalitativt. Det spiller ingen rolle hvem som eier virksomheten, eller for eksempel hvilken ektefelles handelsbrev (etter tidligere rett) virksomheten drives på grunnlag av(…).”

Også der overskuddet fordeles mellom ektefellene er arbeidsinnsatsen det vesentlige vurderingskriteriet. Forarbeidene uttaler: ”Utgangspunktet for fordelingen av overskuddet

⁷⁹ Ot.prp. nr 12 (1986-1987) s. 2

⁸⁰ Lov 19. november 1986 nr 65

vil være en totalvurdering av begge ektefellenes arbeidsinnsats i bedriften. Her vil både en kvalitativ og en kvantitativ vurdering komme inn. Har ektefellene utført arbeid av samme omfang og kvalitet, må inntekten kunne kreves likedelt. Særlig hvor den ene ektefellen har spesielle faglige eller personlige kvalifikasjoner vil det derimot sjelden være grunnlag for likedeling av overskudd, f.eks. hvor den ene ektefelle er lege og den andre har underordnet kontorstilling i samme bedrift. Her må utgangspunktet være at det kan kreves særskilt ligning av et beløp tilsvarende vanlig lønn for slikt arbeid.”⁸¹

Er overskuddet høyere enn det man kunne forvente ut fra ektefellenes arbeidsinnsats, vil den overskytende delen måtte betraktes som kapitalavkastning. Også denne fordeles i praksis etter arbeidsinnsats, men det avgjørende er her i hvilken grad ektefellene deltar i bedriftens ledelse.⁸² Praksis bygger på forarbeidene.⁸³

⁸¹ Ot.prp. nr 12 1986-1987 s. 2

⁸² Se Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 13.5.2. ”Er overskuddet (...) større enn det som tilsvarer en rimelig ’eierlønn’ for begge ektefellene, vil det overskytende måtte anses som kapitalavkastning. Denne vil kunne bestå av en kapitalavkastning i virksomheten, dvs. en ’normal’ forrentning av den nedlagte bedriftsformue og i tillegg en eventuell meravkastning som skyldes den verdiskapning ektefellenes innsats i bedriften har lagt grunnlaget for. I virksomhet som i stor grad er basert på maskinell drift og/eller har ansatte i tillegg til ektefellene, må det vanligvis være riktig å tilordne overskuddet, utover stipulert lønn til ektefellene, til hovedutøver i virksomheten. Det vil imidlertid i praksis oppstå tilfeller hvor ledelse og ansvar for driften av virksomheten og arbeidsinnsats ellers i større eller mindre grad er fordelt mellom ektefellene. Ved fordeling av større overskudd vil det derfor forekomme tilfeller hvor ’den annen ektefelle’ må kunne tilføres en del av overskuddet utover stipulert ’eierlønn’.”

⁸³ ”Overstiger overskuddet et rimelig vederlag for arbeidsinnsatsen vil denne ’merinntekten’ være en form for kapitalavkastning. I slike tilfelle, hvor den ene ektefellen har en underordnet stilling (...), bør vedkommendes inntekt ikke overstige det som tilsvarer vanlig arbeidslønn for tilsvarende innsats. Deltar begge ektefellene også i ledelse og ansvar for driften, noe en typisk kan finne eksempler på i mindre handelsbedrifter og på enkelte gårdsbruk, bør derimot kapitalavkastning av praktiske grunner fordeles etter samme fordelingsnøkkel som arbeidsinnsatsen. Likedeling av overskuddet er likevel bare aktuelt hvor innsatsen i bedriften er tilnærmet likeverdig både m.h.t. kvantitet og kvalitet,” jfr. Ot.prp. nr 12 (1986-1987) s. 3.

Det kan spørres om det ikke burde ha noen betydning hvem av ektefellene som formelt eier bedriften, i hvert fall der bedriftens overskudd i stor grad skyldes kapitalmessige investeringer. Lovens ordlyd anviser da også ”deltakelse i virksomheten” som kriterium for fordelingen. I Skattelovkommentaren 2003/04 s. 93 hevdes det at ”overskudd som overstiger en rimelig godtgjørelse for arbeidsinnsats” skal fordeles etter eierandeler.

Nærmere anvisninger om fordeling av overskuddet finnes i Ot.prp. nr 12 (1986-1987) s. 2 og i Lignings-ABC⁸⁴. Det finnes enkelte nyere dommer⁸⁵ som angår fordeling av inntekt fra felles bedrift. Disse ser ut til å harmonere med redegjørelsen ovenfor. Men jeg har ikke kunnet finne noen dommer som gjelder bedrifter som avstedkommer større overskudd enn arbeidsinnsatsen normalt skulle tilsi.

9.4 Dokumentasjon

Etter sktl. § 2-11 tredje ledd andre punktum kan departementet gi forskrift om dokumentasjon.

Forskriften, benevnt ”Forskrift av 23. desember 1983 nr. 1840 om særskilt oppgaveplikt for lønn til barn fra foreldres bedrift m.v.” er gitt i medhold av ligningslovens § 6-2 fjerde ledd bokstav a.

Kravet om dokumentasjon er satt for å avhjelpe vanskeligheter med å kontrollere ektefellenes arbeidsinnsats. For nærmere redegjørelse for bakgrunnen for krav om dokumentasjon og skattemyndighetenes adgang til å utøve skjønn der dokumentasjonen er ufullstendig og mangelfull, se Ot.prp. nr 12 (1986-1987) s. 3 og 4 og Innst.O. nr 14 (1986-1987) s. 3. Det forutsettes begge steder at kravet til dokumentasjon kan lempes i visse bransjer, særlig i jordbruket.

⁸⁴ Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 13.5.

⁸⁵ Se Rt. 2006 s. 1598 og Utv. 2000 s. 411 LRD.

10 Ektefellebegrepet

I denne oppgaven har jeg primært redegjort for hvordan ektefeller lignedes. Men jeg har også redegjort for hvilke konsekvenser ligningsmåten har for progresjonen og for hvilke ansvarsregler som gjelder for de ulike ligningsmåtene. De to siste kapitlene har omhandlet tilordningsregler som gjelder spesielt for ektefeller.

For å sette reglene om ligning av ektefeller inn i et perspektiv har jeg også, bortsett fra når det gjelder tilordningsspørsmål, behandlet de motsvarende reglene som gjelder for ugifte skattytere.

Stort sett hele veien har jeg brukt termen ektefelle om skattyterne oppgaven har handlet om. I de aller fleste reglene som er gjennomgått er imidlertid registrerte partnere og visse meldepliktige samboere likestilt med ektefeller.⁸⁶ Her skal jeg redegjøre nærmere for hvem det er som er likestilt med ektefeller i oppgaven og på hvilket grunnlag disse er likestilt med ektefeller.

Registrerte partnere er generelt likestilt med ektefeller i norsk rett. Dette følger av partnerskapslovens § 3 andre ledd. Etter denne gjelder ”bestemmelser i norsk lovgivning som omhandler ekteskap og ektefeller (...) tilsvarende for registrert partnerskap og registrerte partnere.”⁸⁷ Registrerte partnere er dermed omfattet av begrepet ektefelle gjennom hele oppgaven.

Sktl. § 2-16 første ledd gir §§ 2-10 til 2-15 tilsvarende anvendelse for ”samboere hvor den ene er pensjonist med meldeplikt i henhold til folketrygdloven § 25-4 første ledd første

⁸⁶ Som nevnt i 4.1 gjelder regelen om overføring av underskudd i sktl. § 6-3 tredje ledd ikke meldepliktige samboere.

⁸⁷ Se også Ot.prp. nr 32 (1992-1993) s. 35 og Ot.prp. nr 86 (1997-1998) s. 32.

punktum.”⁸⁸ Unntak fra likestillingen med ektefeller gjelder etter andre ledd ”tilfeller hvor samboerskapet er etablert og begge hadde folketrygdpensjon før 1. januar 1994”.

Hva vilkåret om meldeplikt innebærer, blir redegjort for i punkt 10.1, rett nedenfor. Kort og upresist sagt, er det samboende pensjonister som har vært gift før eller som har felles barn som har meldeplikt.

Det er dermed de færreste samboere som omfattes av sktl.§ 2-16. De aller fleste samboere blir lignet som enslige og omfattes av framstillingen av individuell ligning i oppgaven her.

Det er som sagt for §§ 2-10 til 2-15 at § 2-16 likestiller visse meldepliktige samboere med ektefeller. I oppgaven her er meldepliktige samboere direkte grunnet § 2-16 likestilt med ektefeller i kapittel 3, som omhandler ligning under ett etter § 2-10, i kapittel 4, som omhandler særskilt ligning etter § 2-11 første og andre ledd, i punktene 5.5 og 5.6, som omhandler når ektefellene skal ligned særskilt etter § 2-11 første og andre ledd, i kapittel 6, som omhandler sambeskatningens tidmessige grenser etter §§ 2-12 og 2-15, i punkt 7.3, som gjelder fordeling av skatt etter § 2-13, og i kapittel 9, som omhandler reglene om felles bedrift i § 2-11 tredje ledd.

Ektefeller og meldepliktige samboere er også likestilte i kapittel 2 – kapittelet angår skattytere som ikke blir lignet under ett, altså indirekte § 2-10.

I bestemmelser om fradrag og progresjonstrinn som henviser til ligningsmåten sondres det ikke mellom ektefeller og samboere, så også i punktene 5.1, 5.2, 5.3 og 5.4 er meldepliktige samboere likestilt med ektefeller.⁸⁹

⁸⁸ § 12-3 om særskilt fastsettelse av personinntekt omfattes altså ikke av § 2-16, men det må være helt klart etter lovens system at meldepliktige samboere er likestilt også her.

⁸⁹ § 15-4 andre ledd om personfradrag (og skatteklasser) bruker termen ektefelle, men her er det henvist til § 2-16 i sjette ledd.

I kapittel 7 vises det hvordan ansvaret for skatt avhenger av ligningsmåten. Siden det er §§ 2-10 og 2-11 som regulerer ligningsmåten, er meldepliktige samboere likestilt med ektefeller også her.

Tilbake står kapittelet om tilordning, kapittel 8.⁹⁰ Framstillingen av tilordningsreglene er bygget på Lignings-ABC. Når Lignings-ABC bruker begrepet ektefeller, omfatter det også meldepliktige samboere, med mindre det er tatt uttrykkelig forbehold, se Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 1.3.2 sjuende avsnitt. Forbehold er ikke tatt for bestemmelsene jeg har anvendt. Så også i kapittel 8 er meldepliktige samboere altså likestilt med ektefeller.

10.1 Nærmere om meldepliktige samboere

I dette punktet vil jeg behandle mer utførlig hvilke samboere det er som etter sktl. § 2-16 er likestilt med ektefeller i §§ 2-10 til 2-15.

§ 2-16 gjelder som nevnt ovenfor ”samboere hvor den ene er pensjonist med meldeplikt i henhold til folketrygdloven § 25-4 første ledd første punktum”.

Ftrl. § 25-4 første ledd første punktum oppstiller meldeplikt for personer som etter samme lovs § 1-5 ”regnes som samboer (...) dersom vedkommende mottar pensjon eller overgangsstønning fra folketrygden, eller avtalefestet pensjon som det godskrives pensjonspoeng for”. Overgangsstønning kan ikke føre til skatterettslig likestilling med ektefeller – sktl. § 2-16 gjelder etter sin ordlyd bare pensjonister.

I følge Lignings-ABC Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere punkt 1.3.5 andre avsnitt er det følgende ytelser som kan medføre meldeplikt og likestilling med ektefeller etter sktl. § 2-16:

- foreløpig uførestønning og uførepensjon etter ftrl. kapittel 12

⁹⁰ Jeg anser det unødvendig å ta med innledningskapittelet her, siden det omhandler kapitlene jeg nevner.

- alderspensjon etter ftrl. kapittel 19
- avtalefestet pensjon med statstilskudd, og
- etterlattepensjon etter ftrl. kapittel 17.

Henvisningen i ftrl. § 25-4 første ledd første punktum til § 1-5 må sikte til bestemmelsens tredje og fjerde ledd, selv om disse definerer hvem som skal likestilles med ektefeller - ikke hvem som skal regnes som samboer.

Etter § 1-5 tredje ledd omfattes to ugifte personer som lever sammen dersom paret a) ”har eller har hatt felles barn” eller b) ”tidligere har vært gift med hverandre”.⁹¹

§ 1-5 fjerde ledd presiserer begrepet samboere: ”To personer som bor i samme hus, regnes som samboerpar selv om de bor i hver sin del av huset”, jfr. første punktum. Og etter andre punktum kan det gjøres unntak for ”personer som bor i hver sin boenhet i et hus med mer enn fire selvstendige og klart atskilte boenheter”. At personene ”midlertidig bor atskilt” er ikke til hinder for at de regnes som samboere så lenge de ”vanligvis har felles bolig”, jfr. tredje punktum.

11 Litteraturliste

Formelle lover

- 1911 Lov om skatt av formue og inntekt (skatteloven av 1911) av 18. august 1911 nr. 8
- 1952 Lov om betaling og innkreving av skatt (skattebetalingsloven) av 21. november 1952 nr. 2
- 1980 Lov om ligningsforvaltning (ligningsloven) av 13. juni 1980 nr. 24
- 1988 Lov om folketrygd (folketrygdloven) av 28. februar 1997 nr. 19

⁹¹ Det er ikke tvilsomt at homofile samboere er likestilt med heterofile samboere, se partnerskapsloven § 3 andre ledd og ftrl. § 1-5 andre ledd.

- 1991 Lov om ekteskap (ekteskapsloven) av 4. juli 1991 nr. 47
- 1993 Lov om registrert partnerskap (partnerskapsloven) av 30. april 1993 nr. 40
- 1999 Lov om skatt av formue og inntekt (skatteloven) av 26. mars 1999 nr. 14
- 2005 Lov om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (ny skattebetalingslov) av 17. juni 2005 nr. 67

Stortingsvedtak

Stortingets skattevedtak for inntektsåret 2008 av 28. november 2007

Stortingsvedtak om fastsetting av avgifter mv. til folketrygden for 2008 av 28. november 2007

Forskrifter

Forskrift av 23. desember 1983 nr. 1840 om særskilt oppgaveplikt for lønn til barn fra foreldres bedrift m.v.

Forskrift av 13. desember 2007 nr. 1531 om taksering av formues-, inntekts- og fradragposter til bruk ved likningen for inntektsåret 2007

Forskrift av 21. desember 2007 nr. 1616 om ikrafttredelse av lov 17. juni 2005 nr. 67 om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven) og opphevelse av lov 21. november 1952 nr. 2 om betaling og innkreving av skatt

Instrukser, uttalelser

Utv. 1960 s. 170 Rundskriv fra Riksskattestyret

Utv. 1987 s. 675 SKD

Lignings-ABC 2007/08. (PDF-versjon fra www.skatteetaten.no)

Forarbeider

Innstilling fra Utvalget til utredning av spørsmålet om særskilt ligning og andre spørsmål i forbindelse med skattleggingen av ektefeller, oppnevnt ved kongelig resolusjon av 9. juli 1948. Oslo 1954.

NOU 1976:12 Familiebeskatning

NOU 1987:30 Innstilling til ny ekteskapslov del II

NOU 2003:9 Skatteutvalget. Forslag til endringer i skattesystemet

Ot.prp. nr 1 (1959) Om endringer i skattelovene for landet og for byene av 18. august 1911

Ot.prp. nr 18 (1968-1969) Om endringer i skattelovene for landet og for byene av 18. august 1911 m. fl.

Ot.prp. nr 21 (1976-1977) Om endringer i lov av 18. august 1911 nr. 8 om skatt av formue og inntekt (skatteloven), lov av 19. juni 1969 nr. 72 om særlige skatteregler til fremme av distriktsutbygging og lov om skattefrie fondsavsetninger av 14. desember 1962 m.v.

Ot.prp. nr 12 (1986-1987) Lov om endringer i lov av 18. august 1911 nr. 8 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) m.fl.

Ot.prp. nr 3 (1991-1992) Skatteopplegget 1992 - Lovendringer

Ot.prp. nr 32 (1992-1993) Om lov om registrert partnerskap

Ot.prp. nr 86 (1997-1998) Ny skattelov

Ot.prp. nr 68 (2003-2004) Om lov om endringer i skatte- og avgiftslovgivinga mv.

Ot.prp. nr 83 (2004-2005) Om lov om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven) (utskrift fra www.regjeringen.no)

Innst.O. nr 14 (1986-87) Innstilling fra finanskomiteen om lov om endringer i lov av 18. august 1911 nr. 8 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) m.fl.

Dommer

Rt. 1991 s. 1403

Rt. 2006 s. 1598

Utv. 1996 s. 20 LRD

Utv. 1996 s. 541 LRD

Utv. 2000 s. 411 LRD

Juridisk litteratur

Lossius, Petter, Ketil Harbek og Jan Grønnerud *Skattebetalingsloven. Med kommentarer*
Oslo, 2003

Norsk lovkommentar, kommentar til skattebetalingsloven (utskrift fra www.rettsdata.no,
april 2008)

Skattelovkommentaren 2003/04. Arthur J. Brudvik... [et al.]. 3. utg. Oslo, 2004

Zimmer, Frederik *Familie og skatt. Emner fra familiebeskatningen*. Oslo, 1981

Zimmer, Frederik *Lærebok i skatterett*. 5. utg. Oslo, 2005

Zimmer, Frederik *Kommentarer til skattelovens kapittel 2. I: Norsk lovkommentar* (utskrift
fra www.rettsdata.no, april 2008)